

İLĞAR CEMİLOĞLU
ALİ İMAMVERDİ

SEGÂH DERÂMEDLERİ VE RENKLERİ

İKSAD
Publishing House

İLGAR CEMİLOĞLU
ALİ İMAMVERDİ

**SEGÂH DERÂMEDLERİ
VE RENKLERİ**

ANKARA - 2022

Copyright © 2022 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or
mechanical methods, without the prior written permission of the publisher,
except in the case of
brief quotations embodied in critical reviews and certain other
noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic
Development and Social
Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2022©

ISBN: 978-625-8377-95-8
Cover Design: İbrahim KAYA
June / 2022
Ankara / Turkey
Size = 16x24 cm

ÖNSÖZ:

Prof.Dr. İlgar İmamverdiyev, Ali İmamverdi

BİLİMSEL EDITÖR VE İLMİ DANIŞMAN:

Firuze İmamverdi

BİLİMSEL TEKNİK YÖNETMEN

Tunahan Şentürk

Prof. Dr. İlgar Cemiloğlu ve Ali İmamverdi'nin, sazendelerin icrasından ve farklı kaynaklardan derledikleri "**Segâh Derâmedleri ve Renkleri**" isimli 5 Fasıldan oluşan bu kitapta, "Mirza-Hüseyn Segâhı", "Hariç-Segâh", "Segâh", "Zabul-Segâh"ı isimli Azerbaycan muğam destgâhları sürecinde çalınan, aynı zamanda "Şikesteyi - Fars" ve "Hoceste" bölümleri de dâhil olmak üzere versiyonları ile birlikte (*"Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi"* (3), *"Mirza - Hüseyn Segâhı Rengi"* (9), [ilave 6 varyant] = **18**, *"Hariç - Segâh Rengi"* = **6**, *"Segâh Rengi"* (32), [ilave 6 varyant] = **38**, *"Zabul - Segâh Derâmedi"* (7), *"Zabul-Segâh Rengi"* (8) [ilave 7 varyant] = **22**, *"Şikesteyi - Fars Rengi"* (7), [ilave 7 varyant] = **14**, *"Hoceste Rengi"* (1), [ilave 3 varyant] = **4**), toplam 102 sayıda enstrümantal halk müziği incileri yer almaktadır.

Sanatseverlere armağan edilen bu eser, Azerbaycan halk musikisi konusunda yazılacak yüksek lisans veya doktora tezlerinde, bilimsel yayınlarda kullanılacak birer kaynaktır.

İKSAD yayınevi tarafından Türkiye'de yayımlanan "**Segâh Derâmedleri ve Renkleri**" isimli eser, iki kardeş ülke olan Türkiye ve Azerbaycan arasında kültürel ilişkilerinin kitap halinde kanıtıdır.

Prof. Dr. İlker Seçkiner

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
İÇİNDEKİLER	2
ÖNSÖZ Prof.Dr. İlgar Cemiloğlu, Ali İmamverdi “Segâh Muğam Ailesinin İncileri: Derâmedler ve Renkler”	7

I F A S I L: MİRZA-HÜSEYN SEGÂH DERÂMEDİ VE RENKLERİ

1. Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi (1)	50
2. Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi (2)	52
3. Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi (3)	55
4. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (1 a) 1. varyant	57
5. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (1 b) 2. varyant.....	58
6. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (2).....	60
7. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (3 a) 1. varyant.....	61
8. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (3 b) 2.varyant.....	62
9. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (4)	63
10. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (5)	64
11. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (6).....	65
12. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (7)	66
13. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (8) “Muhaliif”	67
14. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (9)	69
15. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (10)	70
16. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (11) “Müberraige”.....	71
17. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (12 a) 1. varyant	72
18. Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi (12 b) 2.varyant.....	73

II F A S I L: HARIÇ - SEGÂH RENKLERİ

19. Hariç - Segâh Rengi (1)	74
20. Hariç - Segâh Rengi (2)	75
21. Hariç - Segâh Rengi (3)	77
22. Hariç - Segâh Rengi (4) “Müberraige”	79
23. Hariç - Segâh Rengi (5)	81
24. Hariç - Segâh Rengi (6) (DİRİNGİ)	83

III F A S I L: S E G Â H R E N K L E R İ

25. Segâh Rengi (1).....	84
26. Segâh Rengi (2)	85
27. Segâh Rengi (3)	87
28. Segâh Rengi (4)	88
29. Segâh Rengi (5) (<i>DİRİNGİ</i>).....	89
30. Segâh Rengi (6) (<i>DİRİNGİ</i>)	90
31. Segâh Rengi (7)	92
32. Segâh Rengi (8)	94
33. Segâh Rengi (9)	95
34. Segâh Rengi (10 a) 1. varyant (<i>DİRİNGİ</i>)	96
35. Segâh Rengi (10 b) 2. varyant (<i>DİRİNGİ</i>)	97
36. Segâh Rengi (11) (<i>DİRİNGİ</i>)	98
37. Segâh Rengi (12) (<i>DİRİNGİ</i>)	99
38. Segâh Rengi (13 a) 1. varyant (<i>DİRİNGİ</i>)	100
39. Segâh Rengi (13 b) 2. varyant (<i>DİRİNGİ</i>)	101
40. Segâh Rengi (14) (<i>DİRİNGİ</i>)	103
41. Segâh Rengi (15)	104
42. Segâh Rengi (16).....	105
43. Segâh Rengi (17)	106
44. Segâh Rengi (18) (<i>DİRİNGİ</i>)	108
45. Segâh Rengi (19 a) “ <i>Mercan</i> ” 1. varyant (<i>DİRİNGİ</i>).....	109
46. Segâh Rengi (19 b) “ <i>Mercan</i> ” 2. varyant (<i>DİRİNGİ</i>).....	110
47. Segâh Rengi (20) “ <i>Beş numara</i> ”, “ <i>Müberra</i> ” (<i>DİRİNGİ</i>).....	111
48. Segâh Rengi (21) (<i>DİRİNGİ</i>)	113
49. Segâh Rengi (22) “ <i>Müberra</i> ”	115
50. Segâh Rengi (23) (<i>DİRİNGİ</i>).....	116
51. Segâh Rengi (24) (<i>DİRİNGİ</i>).....	117
52. Segâh Rengi (25) (<i>DİRİNGİ</i>)	118
53. Segâh Rengi (26) (<i>DİRİNGİ</i>).....	119
54. Segâh Rengi (27) “ <i>Maye</i> ” (<i>DİRİNGİ</i>).....	121
55. Segâh Rengi (28) “ <i>Müberra</i> ”	123
56. Segâh Rengi (29) (<i>DİRİNGİ</i>)	124
57. Segâh Rengi (30) (<i>DİRİNGİ</i>)	125
58. Segâh Rengi (31)	126
59. Segâh Rengi (32)	127

60. Segâh Rengi (33) “Müberraige”	128
61. Segâh Rengi (34) “Erak”	129
62. Segâh Rengi (35)	131

IV F A S I L: ZABUL - SEGÂH DERÂMEDLERİ VE RENKLERİ

63. Zabol-Segâh Derâmedi (1).....	133
64. Zabol-Segâh Derâmedi (2).....	135
65. Zabol-Segâh Derâmedi (3).....	138
66. Zabol-Segâh Derâmedi (4).....	141
67. Zabol-Segâh Derâmedi (5).....	143
68. Zabol-Segâh Derâmedi (6).....	145
69. Zabol-Segâh Derâmedi (7).....	146
70. Zabol-Segâh Rengi (1).....	147
71. Zabol-Segâh Rengi (2).....	148
72. Zabol-Segâh Rengi (3).....	149
73. Zabol-Segâh Rengi (4).....	150
74. Zabol-Segâh Rengi (5 a) 1. varyant (DİRİNGİ).....	152
75. Zabol-Segâh Rengi (5 b) 2. varyant (DİRİNGİ).....	153
76. Zabol-Segâh Rengi (5 c) 3. varyant (DİRİNGİ).....	154
77. Zabol-Segâh Rengi (6) (DİRİNGİ)	155
78. Zabol-Segâh Rengi (7) “Mayeyi Segâh”	156
79. Zabol-Segâh Rengi (8 a) 1. varyant	158
80. Zabol-Segâh Rengi (8 b) 2. varyant	159
81. Zabol-Segâh Rengi (9 a) 1. varyant	160
82. Zabol-Segâh Rengi (9 b) 2. varyant	161
83. Zabol-Segâh Rengi (10).....	163
84. Zabol-Segâh Rengi (11).....	164

V F A S I L: “ŞİKESTEYİ - FARS”, “HOCESTE” RENKLERİ

85. Şikesteyi-Fars Rengi (1) (DİRİNGİ)	165
86. Şikesteyi-Fars Rengi (2 a) 1. varyant (DİRİNGİ)	166
87. Şikesteyi-Fars Rengi (2 b) 2. varyant (DİRİNGİ)	167
88. Şikesteyi-Fars Rengi (2 c) 3. varyant (DİRİNGİ)	168
89. Şikesteyi-Fars Rengi (3 a) 1. varyant (DİRİNGİ)	169
90. Şikesteyi-Fars Rengi (3 b) 2. varyant (DİRİNGİ).....	170
91. Şikesteyi-Fars Rengi (4)	171
92. Şikesteyi-Fars Rengi (5) “Miheyi” (DİRİNGİ)	172

93. Şikesteyi-Fars Rengi (6) (DİRİNGİ)	173
94. Şikesteyi-Fars Rengi (7) (DİRİNGİ)	174
95. Şikesteyi-Fars Rengi (8 a) 1. varyant	175
96. Şikesteyi-Fars Rengi (8 b) 2. varyant.....	176
97. Şikesteyi-Fars Rengi (9) (DİRİNGİ).....	177
98. Şikesteyi-Fars Rengi (10) “Nermi Raksı”	178
99. “Hoceste” Rengi (1)	179
100. “Hoceste” Rengi (2 a) 1. varyant (DİRİNGİ).....	181
101. “Hoceste” Rengi (2 b) 2. varyant (DİRİNGİ).....	182
102. “Hoceste” Rengi (2 c) 3. varyant (DİRİNGİ).....	185
PROF. DR. İLGAR CEMİLOĞLU İMAMVERDİYEV.....	188

ÖNSÖZ

SEGÂH MUĞAM AİLESİNİN İNCİLERİ: DERÂMEDLER VE RENKLER

Asırlardır insanlığı yüce ulvi eylemlerle yaşatan Doğu ve Türk dünyasına manevi açıdan hayat veren, ortak kültürümüzün şaheseri Muğam ve Ozan sanatıdır. Bu halkların manevi dünyası, ihtişamlı iki farklı güce sahip olan Mugam ve Ozan sanatına dayanan ezgilerdir. Muğam ve Ozan sanatı, Türk dünyasının ve Doğu dünyasının zenginliğini, harika melodiler ve eşsiz müziklerle kapsamlı bir şekilde yansıtmaktadır. Ozan sanatı ile Mugam sanatını, Doğu dünyasının ve Türk dünyasının kutsal manevi ve kültürel mabedi olarak adlandırılabiliriz. Bu iki güzel sanatla ruhumuz daha da beslenerek olgunlaşır. Sazı anlamayan kimseyle uzak durun!- diye bir söz vardır. Mugam destgâhını dinlememiş birisine halk konusunu hiç bahs etmeyelim! Çünkü sazı sevmeyene baharın sembolü olan gülden nasıl konuşalım? Aynı zamanda muğamı duya bilmeyen birisiyle halk, millet. toplum konusunda nasıl fikir yürütelim? Bizim bakış açımızla bu iki değerden uzak olanlar ne kadar da duygusuzdur. Mugam ve Ozan sanatı binlerce yıldır insanların manevi gıdası, yani diğer bir anlamda ruhunun ana sesine benzeyen ninnisini hatırlatığı için insanoğlu onunla terbiye edilip kamilleşmiştir. Muğam, Doğu dünyasının kültürel bir sembolü ise Ozan-Âşık sanatı da Türk dünyası maneviyatının simgesidir. Bu nedenle her iki farklı sanat türü de Doğu dünyası ve Türk dünyası için kutsal emanettir. Elbette, bu iki sanatı olağanüstü icralarıyla yaşatan sanatçıların adının yanına usta

veya üstat kelimesi mutlaka eklenir. Hiç kuşkusuz herhangi bir alanda amatör bir sanatçı, sanat dünyasında ustalık zirvesine ulaşamaz. Ozan ve Muğam sanatı yalnız nadide sanatçılara Hak tarafından fahri bir lutûf olarak verilir. Bu yüzden de bu iki şerefli adı taşıyan dünya çapındaki usta sanatçılar bin yıldır halkın hafızasında yaşamaktadır. Çaldığı enstrümanları ile de insanların manevi âlemine eşsiz sedaları ile ferahlık getirmişlerdir. Bizi yaşatan, yazmaya iten bize ilham veren ve geleceğe umutla bakmamızı sağlayan ulu Ozan sanatıdır. Aynı zamanda kadim geçmişimizin çağdaş günümüzdeki temsilcisi olan, lokman misali büyümlü mucizesiyle ruhlarımızı ilahi sesler eşliğinde bir iyileştiren, yüzyılların tarihi abidesi olan yüce Muğam sanatıdır. Bu nedenle de klasik Muğam sanatını ve geleneksel Ozan sanatını hayatımızın birer sigortası olarak adlandırırabiliriz. Bu iki sanat fabrikasının cömertçe ürettikleri gizemli ve kıymetli ezgiler, damarlarımızdan akan kanımıza kan veren canımız can katan ruhumuzun ilham kaynağıdır. Kısaca özetlemiş olursak Azerbaycan'ın klasik Muğam sanatı ve geleneksel ulvi değerlerimizi yaşatan Ozan sanatı, Allah'ın Doğu ve Türk milletine hikmetiyle lütufta bulunduğu derin manalı mukaddes armağanıdır.

Azerbaycan Muğam destgâhını, sazende ve hanende işbirliğinde yani icracılık felsefesi yönünden düşüncelerimizi bir kadar mecazi anlamda şu şekilde de yorumlayabiliriz: Muğam seyircidir, hanende burada öğretmen görevine üstlenmiştir. Kelimenin tam anlamıyla öğretmek zorundadır. Muğamlar insanı ruhen arındırarak, hayata tutundurur, yaratmaya, olan hevesini, ilham ve muhabbetini devamlı

arttırır. Burada Azerbaycan Muğam destgâhını kısaca özetlemiş olursak; *“insanlık tarihinde eşi benzeri olmayan, eğitsel güce sahip ilahi bir sanat türüdür”* – diyebiliriz. Muğamda insan hayatının tüm evreleri, ruh halinin çeşitli yönleri: sevinç, neşe, hüzn, duygusallık, gam, inanç, sevgi, aşk, coşkunluk, hırs, kahramanlık, aynı zamanda mücadele ruhunu zengin vokal-enstrümantal müziklerin harika dili ve muhteşem seslenmeleriyle ince noktalarına kadar detaylı olarak anlatılır.

Muğam, karmaşık bir kompozisyona malik, “destgâh” isminde kompleks şekilde tezahür eden felsefi içeriğe sahip, yazarı anonim, bestekarı gözükmez İlahi kudretin Doğu dünyası için bağışta bulunduğu, tarihi geçmişî sırlarla zengin mucizevi meneviyat senfonisidir.

Ünlü etnomüzikolog-bestekâr Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) Muğam, Muğamat konusunda şöyle der:

Resim № 1. Efrasiyab Bedelbeyli (1907-1976)

“Muğam, muğamat (Arapca – makam, yani durum, pozisyon, mevki) - *karmaşık, ideolojik ve duygusal bir anlamı olan, derin ve kapsamlı bir düşünceyi, sanatsal heyecanı ve çeşitli müzikal imgelerin gelişimini ifade eden halk müziği dehasının güzel bir ürünüdür. Muğam, varlığının ilk zamanlarından itibaren, yüzyıllarca süren kademeli bir gelişme ve evrim sürecinin sonucu olarak olgunlaşmış, şekillenmiş ve mükemmelleşmiştir. Muğamat, en yüksek yaratıcı aşamaya ulaşmış halk vokal-enstrümantal kompozisyon örneğidir. Muğamın tüm bölümleri* (bkz: Destgâh), çeşitli

sanatsal ifade araçlarıyla belirli bir sanatsal fikri ifade eder. Mugamın her bir parçasının (dal, bölüm, köşe) çoğu zaman kendi içinde bağımsız bir özü vardır ve ayrı ayrı olmak üzere, müstakil icra edilebilmesine rağmen, biçimlenmiş temel gelişim yönü mantıksal kurallara dayandığı için bütünlüğünü hiç kaybetmez. Mugam, ciddi müzikle birlikte kolay (hafif) müzik örneklerini (derâmed, tesnif, renk) bünyesinde barındırır.”¹

Azerbaycan müzikologları arasında makam kelimesi de bir terim olarak her zaman yer almaktadır. Bu konuda yine ünlü etnomüzikolog bestekâr Efrasiyab Bedelbeyli’in (Bkz: Resim № 1) değerli fikirlerine atıfta bulunmak isteriz. Tanınmış müzikolog bu tabire şöyle bir yorumla açıklama getirmiştir.

“Makam - farklı seslerin ve bir dizi perdelerden oluşam agreganın tek bir ana düzen etrafında bir araya gelmesi kombinasyonudur. Müzikte her sesin, her perdenin kendine has bir konumu, özel bir niteliği ve kalitesi vardır. Bu kalite, bireysel perdeler arasında karşılıklı belirli bir ilişki yaratır ki bu durum sonuç olarak tüm perdelerin Maye adlı karar sesine doğru eğimi ve yönü ile karakterize edilir. (Bkz: Maye) Makam, birbirine doğru meyilli, yönlendirilmiş ve sabit bir ses (maye, karar ses) etrafında toplanan farklı yükseklikte bulunan müzikal seslerin karşılıklı ilişkileri, etkileşim sistemidir” Bkz:²

Azerbaycan muğam icracılığı sanatına can veren sanatçıların ismine Azerbaycan’da “Sazende” ve “Hanende” denir. Kısaca açıklamış olursak halk müzik kültürü tarihimizden günümüzde dek tar çalan şahısa **tarzen**, kemañça çalan müzisyene de **kemanzen**, ritmik açıdan elindeki def ile eşlik ederek melodiye hareket ve tempoyu sağlayan aynı zamanda sesile vokal icrada bulunan ses sanatçısına, terim olarak ise **hanende** denir. (Bkz: Resim № 2)

¹ Bedelbeyli Efrasiyab “İzahlı Monografik Musiki Lügati”,“Elm” yayınevi, Bakü -1969,S. 50

² Bedelbeyli Efrasiyab “İzahlı Monografik Musiki Lügati”,“Elm” yayınevi,Bakü -1969, S.48

Resim № 2. Muğam Üçlüsü (soldan sağa) **Hanende** İslam Abdullayev, **Tarzen** Şirin Ahundov, **kamanzen** Levon Garahanov

Bir kaynakta Hanende konusunda şöyle der: “*Hanende - Farsça kökenli bir kelime olup müzik icra eden; muğamı okuyan, şarkıcı vb. anlama gelmektedir. Azerbaycan’da Hanende’lik halkın manevi âleminin sözcüsü olan türküyü ve makam sanatını yayma, yaşatma ve koruma sanatıdır. Osmanlı döneminde de kullanılagelen sözcüklerdendir; Osmanlı hanendeleri mevcuttur.*”³

Hanende adı, hem onurlu hem de tüm Azerbaycan halk müziği icracılığı sanatının işlevlerini yerine getirebilecek bir üsta sanatçıya verilen fahri ödül olarak kabul edilebilir. Belirtmemiz gerekir ki geçtiğimiz yüzyılın ortalarından günümüze kadar, birçok hanendenin (*genç şarkıcılar dâhil*) Azerbaycanlı bestekârların eserlerini tercih ettiklerini ve onların vokal eserlerini söylediğine de tanık oluyoruz.

Yine farklı kaynaklarda “Hanende” ve “Hanendelik Sanatı” hakkında da ilginç bilgiler mevcuttur:

“*Hanendelik sanatı, Azerbaycan halk müziğinin en yaygın alanlarından biridir. Kadim dönemlerden günümüze ulaşmış hanendelik sanatının oluşumunda muğamların istisna rolü vardır. Azerbaycan muğam ses sanatçıları olan ünlü Hanendeler her dönemde mugam sanatını geliştirmiş,*

³ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hanende>

zenginleştirmiş ve günümüze kadar icra ederek yüksek düzeye ulaştırmışlardır. Azerbaycan'ın halk ses sanatçıları, büyüleyici, güzel sesleri ve ustalıkları ile tüm Ortadoğu'da ünlendiler ve büyük bir mugam söyleme ekolünü başarılı bir şekilde ortaya koydular.”⁴

Diğer bir araştırmacı Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı müzikolog ordinaryüs, Prof. Dr. Zemfira Safarova (Bkz: Resim № 3) hanende konusunda şöyle der:

Resim № 3. Zemfira Safarova (1937 -)

“Hanende, mugamı ustaca söyleyen ve bu alanda profesyonellik kazanmış bir ses sanatçısıdır. Müzik grubunda, üçlü toplulukta, Hanende def (bendir) ile muğamla yanı sıra türküler seslendirir.”⁵

Muğamı, Derâmed, Renk ve Tesnif⁶ ile bütün bölüm ve unsurları dâhil olmakla sazende isimli üçlü müzik grubunun birlikte icra etmesine Azerbaycan'da, Destgâh denir. Destgâh konusu bir kaynakta şöyle geçer: (Arapça, Farsca, **dest** - set + **gâh** - pozisyon, an, yer) - *Belli bir muğamın parçası olan tüm kollar, bölümler, redifler, renkler ve*

⁴ Teymurova N. “Azerbaycan Hanendelik Sanatı”, “Konservatoriya” dergisi, № 3, 2010, S.105

⁵ Seferova Z. “Azerbaycan Musiki İlmî. XIII - XX asırlar”, “Azernesir” yayınevi. Bakü - 2006. Bkz: Teymurova N. “Azerbaycan Hanendelik Sanatı”, “Konservatoriya” dergisi № 3, 2010, S. 105.

⁶ “Tesnif - Arapça bir kelime, destgahın bölümleri arasında (birine son vermek, “sonlandırmak” ve bir sonraki sıraya devam etmek için) çalınan şarkı (kita biçiminde) şeklinde kesin ve sabit boyutlu bir nağme” Bkz: “İzahlı Mugam Lügati”, “OL” MMC, Bakü - 2015, S.69

tesniflerden oluşan, mantıksal gelişim kuralına göre düzenlenmiş külli agrega.⁷ Bu arada muğama İran’da destgâh dendiği de bilinmektedir.

Azerbaycan muğam icracılığını tüm olanaklarıyla: farklı isimlerle belirlenmiş bölümlerinin yanı sıra “Derâmed”leri, “Renk”leri ve “Tesnif”leri topyekün gösteren, ses ve saz sanatçılarının üçünün bir arada, icracılık alanında ortak bir noktaya gelmesi sonucunda muğam destgâhı tüm ihtişamı ile daha kapsamlı bir şekilde etkiliyici olarak seslendirilmektedir.

Klasik halk müziğimizin çok bölümlü önemli bir türü olan Azerbaycan Muğamları yüzyıllardır gelişerek günümüzdeki ihtişamına ulaşmıştır. Mugamın ana vokal bölümleri, hanendenin icra becerilerine uygun olarak doğaçlama şekilde yapılır. Bu doğaçlama sürecinde söylenen parçalar arasında, enstrümantal şekilde çalınmak üzere her bölüme karşılık gelen Renk adında bir takım farklı ezgiler yer almaktadır.

Azerbaycan’ın Devlet Sanatçısı, bestekâr Prof. Dr. Seyit Rüstemov (Bkz: Resim № 4) Renk konusunda şöyle demiştir:

Resim № 4. Seyit Rüstemov (1907-1983)

⁷ Bedelbeyli Efrasiyab “İzahlı Monografik Musiki Lügati”, “Elm” yayınevi, Bakü -1969, S.36

“Renk, enstrümantal halk çalgı müziğinin gelişmiş bir türüdür. Renkler, muğam kompozisyonunda yer alır ve hem mustakil bir müzik parçası olarak hem de bütün muğamın (destgâh) farklı bölümleri şeklinde icra edilir.”⁸

Dr. Öğretim Üyesi Ahmet Serhat Turunç (Bkz: Resim № 5) Azerbaycan Muğam Renkleri ile ilgili şöyle der:

Resim № 5. Ahmet Serhat Turunç

“Renkler, esas itibariyle mugam / destgâhların improvizyon üslubuna dayalı şubeleri arasında icra edilen ve bu muğam şubeleri arasında uyum sağlamak, onları birbirine bağlamak, alakalandırmak vb. Gibi bir takım fonksiyonlara sahip olan enstrümantal eserler olmakla birlikte, müstakil olarak da çalınabilen ve anonim halk musikişinin çeşitli alanlarında kullanılabilen bir özelliğe sahiptirler”⁹

Azerbaycan muğamlarının isimlerine göz attığımızda farklı coğrafi bölgelerde olan şehirlerin, memleketlerin isimlerini taşıdığını anlaşılmaktadır. “Bayati - Şiraz”, “Bayati - İsfahan”, “Neva - Nişabur”¹⁰ dediğimizde ilk önce İran’ın kadim şehri Şiraz, İsfahan, Nişabur akla gelmektedir. Muğamlarımız arasında “Erak” bölümü de bazen İran’ın bir bölgesi olan Erak şehrinin ismini yaşatmakla yanı

⁸ Rustemov S. “Azerbaycan Halk Renkleri”, “Azerbaycan Devlet Neşriyatı”, “Işık” yayınevi, Bakü - 1980, S. 3.

⁹ Ahmet Serhat Turunç, “Azerbaycan Halk Müziği Türlerinden Derâmed, Renk, Diringi (Diringe), Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi 405960008011, Ekim 1999, S. 110

¹⁰ “Nişabur”-İran’ın Razavi Horasan Eyaleti’nde Meşhed yakınlarında, Binalud Dağı’nın güney eteklerinde verimli ve düz bir araziye yayılan şehir” Bkz: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ni%C5%9Fabur>

sıra, mubarek zatlarımızın (Hazreti Ali, İmam Hüseyin, Hazreti Abbas, İmam Musa-i Kazım, İmam Abdulkadir Geylani) uyuduğu Irak ülkesinin ismi ile olduğunu düşünenler de vardır. Aynı zamanda muğamlarımız arasında “Şüşter” ismi ile bilinen uzun hava da İran’ın Huzistan Eyaleti’nde bulunan kadim bir şehir olan Şeşter ve ya Şuşter ile ilişkisi olduğu konusunda da bilgiler vardır. Bkz: ¹¹ Yine, bir makam adı olan Zabol da İran’ın Güney coğrafyasına ait, Sistan ve Belucistan Eyaleti’ndeki tarihi eski dönemlere dayanan şehir ¹² olmakla muğamlarımız arasında, özellikle de “Segâh”, makamında bazen “Zabul - Segâh”, “Segâh - Zabul”, çoğu zaman da “Zabol - Segâh” adıyla hanende ve sazandelerimiz tarafından icra olunmaktadır. Bu muğamın değişik başlıklarla icra olunması ile ilgili bir kaynakta şöyle bir ilginç bilgi elde ederiz:

"Segâh - Zabul" – muğamı aynı tarzda "Zabul - Segâh" gibi icra edilir. Fakat aralarındaki temel fark başlangıç bölümüne göre değişir. Yani destgâh "Segâh" ile başladığında "Segâh - Zabul", "Zabul" bölümü ile açılış yapıldığında ise "Zabul- Segâh" olarak adlandırılır. "Zabul -Segâh" tam destgâh halinde olmak üzere kapsamlı icra edilir, fakat "Segâh - Zabul" ise yarı destgâh¹³ özelliğine sahip olduğu için kapsamlı icra edilmez".¹⁴

Türk Dünyasının ünlü bestekârı ve müzikolog Üzeyir Hacıbeyli’nin (Bkz: Resim № 6) belirlediği gibi Azerbaycan’ın 7 ana makamlarından biri de “Segâh”tır.

¹¹ <https://tr.wikipedia.org/wiki/%C5%9Eu%C5%9Fter>

¹² Bkz: https://tr.wikipedia.org/wiki/Zabul,_Sistan_ve_Belucistan_Eyaleti

¹³ yarı - tamamlanmamış

¹⁴ Bkz: Memmedaliyev V. Necefzade A. “Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012, S. 104

Resim № 6. Üzeyir Hacıbeyli (1885-1948)

Şark ve Ortadoğu aleminde ün kazanmış Azerbaycanlı büyük müzikolog - bilim adamı Abdülkadir Meragi (Bkz: Resim № 7)

Resim № 7. Abdülkadir Meragi (1353-1435)

tarafından sunulmuş 24 bölümden ikinci sırada “Segâh”ın isminin yer alması konusunda bilgiler de bulunmaktadır. Ortaçağda icra edilen “Segâh”ın, klasik edebiyatta bile adının geçmesi de bazı kaynaklardan bilinmektedir.

14. yüzyılda yaşamış Hurûfi meşrep, Azerbaycanlı divan şairi İmadeddin Nesimi’in (Bkz: Resim № 8) bir gazelinde “Uşşak”, “Rast”,

Resim № 8. İmadeddin Nesimi (1369-1417)

“Nevruz”, “Hüseyni”, “Cahargâh”, “Buzurgi”, “Kuçik”, “Tennaz”, “Zengule”, “Hicaz”, “İsfahan”, “Erak”, “Rehavi”, “Hisar”, “Müberrge” (*Müberrige*), “Muhelif”, “Şehnaz”, “Şur”¹⁵ ve hatta “Segâh” muğamının da ismi geçer.¹⁶

İran’lı ünlü müzikolog Ruhulla Halegi (*Bkz: Resim № 9*) "Nazari

Resim № 9. Ruhulla Halegi (1906-1965)

Be Müziği”¹⁷ adlı kitabında “Segâh” muğamı ile ilgili şöyle der:

“Segâh kelimesi Farsça bir kelime olmasına rağmen kabul edilmelidir ki “Segâh” muğamı Kafkas Türkleri arasında daha popülerdir ve ustaları tarafından daha büyük bir hüner, beceri ve zevkle icra edilmektedir”.

Mecaz olarak soylersen Azerbaycan Halk kültürünün en yüce aşk hikayesi olan “Segâh”, müziğimizin her alanına yayılmıştır. Azerbaycan halk musikisinin öyle bir türü yoktur ki orada “Segâh”ın ruhu yansımaları veya “Segâh” muğamına temellenen melodiler icra sürecinde kendini belirtmesin. Ozan bestekarlarımızın besteledikleri binbir çeşit aşık havası, halkımızın yarattığı hüznü, duygusal içerikli lirik şarkılar, birbirinden güzel melodiler eşliğinde düğün sırasında gelinlerimizin oynadığı sakin ve akıcı bir çok danslarımızın melodisinde “Segâh”tan yararlanmış ve “Segâh” makamına

¹⁵ “Şur” – Kürdi makamı

¹⁶ Memmedaliyev V. Necefzade A. “Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012, S. 99

¹⁷ Ruhulla Halegi “Nazer be Musiki”, 2. cilt, Tahran, 1317, hicri (Şemsi) – 1939, S. 190.

temellenmiştir. Muhteşem “mugam” isimli çiçek bahçemizin altın goncalı gülü “Segâh”, halkımızın manevi dünyasından doğan ve en narin lirik duygularının tercümanı olan “destgâh” isminde paha biçilmez değeridir. “Segâh” konusunda tanınmış bestekâr-müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (*Bkz: Resim № 1*) şöyle demiştir:

“*Segâh* (Fars. Harf. Se – üç, + gah – mevki, bölge, mekan, yer, alan, nokta, durum) – *Ortadoğu halklarının müziğinde en çok kullanılan muğamlardan biridir.*

Bir destgâh olarak Segâh, Azerbaycan'daki en yaygın muğamlardan biridir. Aynı zamanda Segâh, Azerbaycan müziğinde önemli bir yere sahiptir. Azerbaycan türkülerinin, oyun havalarının ve âşık müziğinin pek çok örnekleri ve birçok türü "Segâh" akordunda ortaya çıkmıştır.

Yakın ve Ortadoğu ülkeleri müziğinde Segâh tek tipten oluşurken, Azerbaycan müziğinde "Segâh"ın üç ana türü bulunmaktadır.

1. Zabol Segâh
2. Hariç Segâh
3. Mirza-Hüseyn Segâhı.¹⁸

Bunun yanı sıra Azerbaycan muğam icracılığı sanatında yıllarca bilinen “Yalhn¹⁹ - Segâh”, “Orta - Segâh”, “Haşım - Segâh”, “Hüseynghulu Segâh”ı, “Yetim-Segâhı”²⁰, “Habil-Segâhı” isimlerine de rastlarız. İsmi zikrettiğimiz bir çok “Segâh” muğamları içerisinde karar seslerinin **farklı** ve **aynı** olanları da mevcuttur.

“Yalhn-Segâh”ın karar sesi Birinci oktavin “**Re**” sesine atıfta bulunur. “Çargâh” muğamında “Mehlut-Segâh” adına bir bölüm de vardır ki karar sesi İkinci oktavin “**Do**” notasına temellenir. Nadiren

¹⁸ Bedelbeyli E. “İzahlı Monografik Musiki Lügati”, “Elm” yayınevi, Bakü-1969,S. 64

¹⁹ “Yalhn” kelimesi, yanında başka hiçbir şey olmayan tek, bir anlama gelir. Görünüşe göre burada başka bir bölüm olmadığından dolayı “Yalhn Segâh” deniyordu. “Yalhn” kelimesi bazen “yalnız” olarak telaffuz edilir. Bkz: Memmedaliyev V. Necefzade A.“Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012, S. 103

²⁰ “Behram Mansurov şöyle derdi: “Öksüze yetim denir. Bu muğamın çevresinde başka bölüm yoktur, tektir. Bu yüzden “Yetim Segâh” olarak anılır. Bkz: Memmedaliyev V. Necefzade A.“Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012, S. 103

icra olunan “Ak Segâh” (Tarın 1. grup teli beyaz olması nedeniyle “Ak Segâh”(Beyaz Segâh)) ise Birinci oktavin “Do” notasına atıfta bulunur.

Bu konuda bir kaynakta şöyle der:

“Karar sesi ”Do” notasına dayanan bir tür “Segâh” çeşidi de vardır ki destgâh halinde topyekün çalınıp okunamadığı için pek kullanılmadı.”²¹

Karar sesi ortak paydada kesişen “Segâh” türlerinin isimleri şöyledir. “Mirza-Hüseyn Segâhı” il “Yetim-Segâhı”n karar sesi “La”, “Haşım-Segâhı” ile “Hüseyingulu-Segâhı”nın ortak karar sesi “Sol”, “Zabol-Segâh” ile “Orta-Segâh”ın ortak karar sesi ise Küçük oktav ve Birinci oktavin “Mi” notasıdır. “Orta-Segâh”ın karar sesi ile ilgili etnomüzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) şöyle der:

“Orta - Segâh” - “Zabol - Segâh” destgâhında olan “Segâh” mugamının ta kendisidir. Genellikle “Manendi-Muhalif” şubesinden sonra çalınır. Tar enstrümanın beyaz teli, Birinci oktavin “Do” sesine akordu ayarlanmış olursa bu zaman “Orta - Segâh”ın ”Maye” isimli karar sesi Birinci oktavin “Mi” notasına denk gelir”²²

Bu arada “Maye” ismi ile bilinen karar ses konusunda musikişinas Efrasiyab Bey daha sonra şöyle der:

“Maye - 1. Makamın (ses sekansı, lad) ana sabit perdesi; 2. Destgâhların ilk şubesi. Kural olarak mugam icrasında, bam reğisterden (tından) tiz ses yönünde, bölümden bölüme geçmek üzere destgâhın geliştirme süreci her ne kadar devam etsin Muğamın “Maye” isimli karar sesi, eninde sonunda ağırlığını koyarak kazanacağını gösterecek, - sonuçta destgâh karar sese dönecek ve tekrar Maye perdede tamamlanacaktır”²³

Türk sanat musikisinde “Segâh” makamıyla ilgili bazı bilgilere müzikolog Ahmet Say’ın (Bkz: Resim № 10) 1985 yılında Ankara’da yayınlanmış 4. cilt “Müzik Ansiklopedisi” isimli kitabının 1121. sayfasında da rastlıyoruz:

²¹ Bkz: <https://intangible.az/front/az/aboutExample/21698>

²² Bedelbeyli Efrasiyab, “İzahlı Monografik Musiki Lügati”, “Elm” yayınevi, Bakü-1969, S. 58

²³ Bedelbeyli Efrasiyab, “İzahlı Monografik Musiki Lügati”, “Elm” yayınevi, Bakü-1969, S. 47

Resim № 10. Ahmet Say (1935 - 2022)

“Segâh makamı - Türk sanat müziğinin bileşik makamlar grubuna dâhil makamlardan biridir. Segâh beşlisinin tiz tarafına Evc sesinden itibaren Hicaz dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir. Makam çıkıcı olarak kullanılmıştır. Karar sesi Segâh (Si), güçlüsü Neve (Re) dir. Notası yazılırken Si ve Mi sesleri için fazla (koma) bemolleri ile Fa sesi için bakiyye diyezi konularak gerekli işaretler ölçülerde kullanılır.”

Azerbaycan muğam icracılığı sanatı tarihinden günümüze “Segâh”ın farklı ruh halini içeren birçok türleri olmak üzere, isimleri ve sayısı farklı olan bölümleri de vardır. Örneğin, “Orta-Segâh”, “Mirza-Hüseyn Segâh”, “Haşım-Segâh”, “Hariç-Segâh”, “Zabul-Segâh” vs. Altı farklı kaynaktan tespit ettiğimiz bilgiler “Zabul-Segâh” muğamının bölümlerinin bir kadar değişik isimlerle ifade edildiği ve çeşitli sayıda olduğu anlaşılır.

1) Ünlü etnomüzikolog – bestekâr Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1), “Elm” yayınevi tarafından 1969 yılında yayınlanan “İzahlı Monogrofik Musiki Lügati”²⁴ isimli kitabının 39. sayfasında “Zabol Segâh” destgâhının 10 taneden oluşan muğam bölümlerinin isimlerini şu şekilde sıralamıştır.

1. “Mayeyi-Zabol”
2. “Muye”
3. “Manendi Muhalif”
4. “Segâh” (Orta Segâh)
5. “Mehlut”

²⁴ Bedelbeyli E. “İzahlı Monogrofik Musiki Lügati”, “Elm” yayınevi, Bakü - 1969, S. 39.

6. “Şikeste-yi-Fars”
7. “Müberrige”
8. “Erak”
9. “Yedi Hasar”
10. “Aşig-guş”

2) Bir başka kaynakta “Zabul-Segâh”ın 5 adetten oluşan bölümlerinin isimleri şöyledir:

1. “Zabul”
2. “Manendi-Muhalif”
3. “Segâh”
4. “Mahlut”
5. “Hasari-Muhalifi”

3) Üstadlarımızın düzenlediği, 5 sayıdan oluşan diğer bir listede ise “Zabul-Segâh” destgâhı bu bölümlerden oluşmaktadır.

1. “Zabul”
2. “Manendi-Muhalif”
3. “Segâh”
4. “Orta-Zabul”
5. “Zil Muhalif”

4) Diğer bir başka kaynakta²⁵ “Zabul-Segâh” 9 bölümden oluşmakla isimleri şöyle listelenmiş:

1. “Berdaşt” (“Zabul” veya “Manendi – Hisar”la giriş yapılır)
2. “Maye” (Muye)
3. “Bam Manendi – Muhalif”
4. “Segâh”
5. “Muberrige”
6. “Zil (tiz) Zabul”
7. “Manendi Hisar” (Tiz)
8. “Zil (tiz) Manendi – Muhalif”
9. “Zabul - Segâh’a dönüş”

²⁵ Bkz: Memmedaliyev V. Necefzade A. “Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012, S. 103

5) Tecrübeli tar öğretmeni, muğam uzmanı Sabir Alekperov'un (Bkz:Resim№ 11) 2016 yılında "Konservatuvar" dergisinde yayınlattığı

Resim № 11. Sabir Alekperov

"Zabul - Segâh Muğamında Bazı Varyantlar" isimli makalesinde "Zabul - Segâh" muğamının 9 sayıdan oluşan bölümlerinin isimleri şöyle listelemiştir:

1. "Berdaşt" ("Zabul" veya "Manendi – Hisar"- "Muhaliğ")
2. "Maye Zabul"
3. "Muye"
4. "Manendi – Muhaliğ"
5. "Segâh"
6. "Zil (tiz) Zabul"
7. "Manendi - Hisar"
8. "Manendi – Muhaliğ"
9. "Zabul - Segâh'a ayak"²⁶

6) Bir diğer kaynağa göre "Zabul - Segâh" destgâhının 8 bölümden oluşan isimleri şu listeyle belirlenmiştir:

1. "Berdaşt"
2. "Mayeyi - Zabul"
3. "Manendi-Muhaliğ"
4. "Segâh"
5. "Zil²⁷ Zabul"
6. "Manendi - Hasar" (tizde icra olunur)
7. "Manendi - Muhaliğ" (tizde icra olunur)
8. "Segâh" a ayak²⁸

²⁶ Alekperov Sabir, "Zabul Segâh Muğamında Bazı Varyantlar", "Konservatoriya" dergisi № 2 (32), Bakü – 2016, S. 4.

²⁷ Zil – tiz

7) Ünlü tar sanatçısı Mirza Ferec Rızayev'in (Bkz: Resim № 12) bir

Resim № 12. Mirza Ferec Rızayev (1847-1927)

zamanlar düzenlediği müfredat programında “Segâh-Zabul” destgâhının topyekün 20 bölümden oluşan isimleri şöyledir:

1. “Mayeyi - Zabul”
2. “Zabul”
3. “Manendi–Muhaliif”
4. “Muhaliif”
5. “Mirza-Hüseyn Segâhı”
6. “Cevheri”
7. “Segâh-Zabul”
8. “Muye”
9. “Hasar”
10. “Muhaliif”
11. “Mensuriye”
12. “Ruh - ül Ervah”
13. “Zemin - Hara”
14. “Naleyi-Zemburi”
15. “Pehlevi”
16. “Hicaz”
17. “Şah Hatai”
18. “Rehavend”(Nehavend)
19. “Sarenc”
20. “Zabul - Segâh” Bkz.²⁹

²⁸ <https://intangible.az/front/az/aboutExample/21698>

²⁹ Bkz: Rzayeva-Bagirova R.I.“Tarzen Mirza Ferec ile ilgili anılarım”.“Işık” yayınevi, Bakü – 1986, S. 48, Bkz: Memmedaliyev V. Necefzade A.“Segâh Muğamı ve Onun Varyantları”, “Konservatoriya” № 4, 2012,S.104 Bkz:<https://intangible.az/front/az/aboutExample/21698>

Müzikologlarımızın da belirttiği gibi “Zabul”, bir miktar değişiklikle “Segâh'ın ses sekansına dayanmaktadır. Ve bununla bağlantılı olarak bam seslerde icra olunur. Cümlelerin sonları ve muğamın karar sesini çeren “Maye” kısmına verilen ayaklar her iki muğamda da aynıdır. Bazen eserin “Segâh”a mı veya “Zabul” muğamına mı dayandığını ayırt etmek zordur. Ancak muğamın icrası sırasında birbirlerinden kolaylıkla seçilirler. “Zabul-Segâh” makamının “Maye” bölümü özellikle destgâh şeklinde, “Zabul-Segâh” muğamına giriş niteliğinde icra edilir.

“Zabul-Segâh” muğamının ikinci kısmında yer alan “Manendi-Muhalif” bölümü, tıpkı “Muhalif” şubesi gibidir. Bilindiği gibi zıtlık, çelişki anlamına gelen “Muhalif”, “Cahargâh Muğamı”nın bir bölümüdür. “Zabul”un “Manendi-Muhalif” bölümü,³⁰ “Cahargâh Muğamı”nın “Muhalif” şubesine benzerdir. Yani Manendi-Muhalif ve Muhalif her iki muğamda da kendini gösterir. Sazendeler bazen “Segâh - Muğamı”nı icra ederken “Manendi - Muhalif” bölümünü giriş olarak kullanırlar.

“Manendi-Muhalif” bölümünün icrası tamamen bittikten sonra, “Segâh”ın gelişiminin ikinci aşaması başlar. Bahsettiğimiz gibi “Segâh” bölümü “Zabul”un tiz perdesi üzerinde, yani karar sesi Birinci oktavin “Mi” notasına temellenerek icra edilir.

“Segâh-Zabul” destgâhının bir sonraki bölümüne “karışık” anlamına gelen “Mahlut” denir. Aslında “Mahlut” bölümü “Şikesteyi-Fars” şubesinin devamı ve adeta 2. kısmı niteliğini taşır. Hem de

³⁰ “Şube - Mugamat destgâhının melodik ve makam ve açısından kapsamlı- topyekün, tam olmak üzere bağımsız bir parçası”. Bkz: “İzahlı Mugam Lügati”, “OL” MMC, Bakü – 2015, S.66

Segâh-Zabul Muğamı'nın doruk noktası olan "Hasari-Muhelif" bölümüne hazırlık aşaması gibi seslenir.

Bu arada "Zabul - Segâh" konusu üzere ünlü müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) şöyle der:

"Buna aynı zamanda "Orta-Segâh" da denir. Çünkü destgâh açısından, "Zabol-Segâh" gerçekten bir tür orta pozisyon alır. O, kendi bölümlerinin zenginliği ve niteliği ile diğer Segâh türlerinden ayrılır ve daha kapsamlı gözükür. Dolayısıyla Üzeyir Hacıbeyli "Azerbaycan Halk Müziğinin Esasları" adlı eserinin makamlarının tahlili konusunda kısaca Mi notası olan "Orta-Segâh"a temellenmiştir"³¹

Bestekâr Üzeyir Hacıbeyli'nin (Bkz: Resim № 6) uzun araştırmalar ve tahliller sonucu net olarak belirlediği "Zabul-Segâh"³² ("Orta Segâh") makamının "Mi" kararlı sesine temellenen ses dizisi 4 notadan oluşan ve 3 eşit tetrakordun **0,5 -1 - 1** formülü ile birleşimi nota örneğinde şöyledir.

Azerbaycan'da yaygın olan "Segâh" muğamlarının bir türü "Hariç Segâh"tır. "Hariç-Segâh" adından da anlaşılacağı üzere, "Maye" yüksekliği "Orta-Segâh"ın "Mi" sesinden 4 perde altındadır. Yani karar sesi Küçük oktavin "Si" notasıdır. Bu "Segâh"ın ikinci adı "Yetim-Segâh"tır. Muhtemelen bunun temel nedeni ses sanatçılarının "Yetim-Segâh"ı önce bam seslerde, daha sonra tizde seslendirmenin daha uygun olmasıdır. "Yetim-Segâh"ın içeriği, ruhu konusunda

³¹ Seyidov T. "Üzeyir Hacıbeyli, Azerbaycan Musikisinin Temelleri", Ders Kitabı, ISBN 987-9952-438-62-8, Bakü - 2010, S. 16

³² Bedelbeyli E. "İzahlı Monogrofik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü - 1969, S. 65

müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) şöyle bir açıklamada bulunur:

*"Yetim-Segâh"ın yakıcı seslenmesinin temel nedenlerinden biri, kendisi için seçilen gazellerin konusunun son derece karamsar, gamlı, elemli sözlerden oluşması ve hanendenin de bu mugamı hüznle, duygusal ruhla okumasıdır. İşte "Yetim -Segâh"ın tabiatı böyledir."*³³

Bu arada "Hariç - Segâh" konusunda da ünlü müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz:Resim № 1) düşüncelerini şöyle paylaşır:

*"Hariç-Segâh: Adından da anlaşılacağı gibi, Segâh mugamının bu türü, temel kabul edilen "Zabol"–"Orta Segâh"ın dışında, yani ya ondan dört basamak (kvarta-çeyrek) altında ('Maye' yani karar sesi küçük oktavın Si notası) ya da beş perde (kvinta) tiz ses yönünde (birinci oktavın Si notasının üstünde) yer alır."*³⁴

Azerbaycan halk müziği ile ilgili yazılmış bir takım eserlerden öğrendiğimiz değişik isimlerle tanımlanan "Segâh" türleri zamanla sazende ve hananedlerin icra pratiğinde cilalanmış, geliştirilmiş hatta ek olarak yeni şubelerle, bölümlerle daha da zenginleşmiştir. Bu açıdan bazı kaynaklardan elde edilen bilgilere göre bir zamanlar "Mirza - Hüseyin Segâh"ına iki bölüm: (1. "Şikesteyi-Fars" 2. "Manendi - Muhalif"), "Hariç-Segâh"a yine iki bölüm: (1. "Hasar", 2. "Muhalif"), "Segâh-Zabul" muğamına ise sadece "Orta-Zabul" bölümü eklendi. Bu açıdan karar sesi Birinci oktavın "Sol" notasına temellenen "Haşım-Segâh"ın özgün bir "Maye" yüksekliği vardır.

Bu örneklerden anlaşılır ki Azerbaycan'ın ünlü saz ve söz sanatçıları zamanla "Segâh"ta tam bir performans rotası belirlemekle muğam destgâhlarını daha da şekillendirmişler.

³³ Bedelbeyli E. "İzahlı Monografik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü – 1969, S. 65

³⁴ Bedelbeyli E. "İzahlı Monografik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü – 1969, S. 65

Bir hususa değinmemiz gerekir ki muhteşem sesleri ile “Segâh” muğamının performansı sürecinde seyircileri büyülemekle, sonuçta anıtlaşarak halkımızın hafızasında yer eden hanende isimli ses sanatçıları da var. Bu nedenle de “Segâh” eş olarak hanendenin adı da Azerbaycan muğam icracılığı sanatı tarihine altın harflerle kazanmıştır. Ünlü ses sanatçısı İslam Abdullayev (*Bkz: Resim № 13*) bir zamanlar harika seslendirdiği “Segâh” muğamından dolayı halkımız kendisine “Segâh - İslam” demiştir.

Resim № 13. İslam Abdullayev (1876 -1964)

Bu konuda diğer bir örnek bir zamanlar Gasım Abdullayev (1873-1927) “Zabul - Segâh” muğamını döneminin tanınmış ses sanatçılarından farklı süslemelerle Azerbaycan’da ün kazanmış, bu başarılı performansıya da halkımız takma ad olarak, ikinci bir isimle “Zabul - Gasım” diye hitap etmişlerdir. Yani Gasım Abdullayev yeni bir farklı tarzda muğamda performansını sergilediğinden dolayı milletimizin beğenisini kazanmıştır.

Diğer bir örneği “Hüseynghulu-Segâh”ı hakkında da diyebiliriz. “Segâh” kelimesinin yanında Hüseynghulu'nun isminin yer alması, Hüseynghulu Sarabski'nin (Bkz: Resim № 14) bu muğamda

Resim № 14. Hüseynghulu Sarabski (1879 -1945)

yapdığı kendine has bir takım uğurlu yeniliklerinden ve orijinal yorumlardan dolayı ünlü ses sanatçısının ismini günümüzde bile yaşatmaktadır. Bu şahane icra ile de “Hüseynghulu-Segâhı” olarak muğam icracılığı sanatının zirvesini fethetti.

Bu konuda “Haşım - Segâh” isimli muğamı da örnek olarak vermemiz gerekmektedir. "Hashım - Segâh" ismini ünlü ses sanatçısı Haşım Kelenterli'nin (Bkz: Resim № 15) uğurlu performansından esinlenerek ortaya çıkmıştır.

Resim № 15. Haşım Kelenterli (1899 -1984)

Azerbaycan saz sanatçıları arasında Devlet Sanatçısı Habil Aliyev'in (Bkz: Resim № 16) kemañça enstrümanında kendine has icra yorumu ile

Resim № 16. Habil Aliyev (1927 -2015)

şahane yorumla seslendirdiği “Segâh”a, "Habil-Segâh"ı olarak değer vermekle, yıllar sonra bu tabir dilden dile söylenerek yayılmıştır. Böylece "Habil-Segâh"ı, Azerbaycan muğam icracılığı sanatı tarihinde ebedileşmiştir. Şunu da belirtmemiz gerekir ki diğer “Segâh”lardan farklı olarak Habil Bey’in çalış biçimiyle özdeşleşen “Habil-Segâh”ı isimli müthiş eseri, hanendelerin bu çalma tarzında okunması neredeyse imkansızdır. Bu çalış sitilini sadece günümüzün genç kemañça icracıları teyplerdeki kayıtları dinleyerek taklit etmek şansına sahiptir.

Bu arada Habil Bey’in bu muteşem performansı hiç kuşkusuz ünlü bestekâr, Devlet Sanatçısı Firengiz Alizade’yi (Bkz: Resim № 17) de etkilemiştir. Bu nedenle de 1979 yılında bu yoruma dayanarak Çello ve Piyano için “Habilsayağı” isimli ünlü eserini bestelemiş ve bu eser 1982 yılında “Işık” yayınevi tarafından yayınlanmıştır. (Bkz: Resim № 18)

Resim № 17. Firengiz Alizade

Resim № 18. “Habilsayağı”

Ünlü bestekâr Üzeyir Hacıbeyli (Bkz: Resim № 6) bir zamanlar "Segâh" muğamının ruhu ile ilgili şöyle demiştir: "*Segâh aşk, sevgi, muhabbet duygusunu ifade eder*". Bu fikri ile de doğru tesbitte bulunmuştur. Azerbaycan halk müziğinin bu eşsiz muğamının "Orta-Segâh", "Mirza-Hüseyn Segâhı" ve "Hariç-Segâh" isminde 3 versiyonda icra edildiği de araştırmacılar, müzisyenler ve hatta halkımız tarafından bilinmektedir. Bu yönüyle "Orta-Segâh" muğamı "Rast" ve "Şur" muğamından farklıdır. Çünkü "Rast" ailesine ait "Mahur-Hindi", "Orta-Mahur", "Bayati-Gacar", "Dügâh", "Gatar" muğamları sadece makam (lad) bağlılığı nedeni ile aile bireylerinin bir üyesi ise, "Segâh" türleri de avaz, tın itibarıyla aynı zamanda karakter ve içerik bakımından da birbirine çok benzer. Onları ayıran temel özellik, sadece "Maye" bölümünün farklı aralıklardaki seslendirilmesiyle açıklanabilir.

Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı Behram Mansurov'a (Bkz: Resim № 19)

Resim № 19. Behram Mansurov (1911 -1985)

göre, ünlü tar reformcusu Mirza Sadık Esadoğlu (Bkz: Resim № 20)

Resim № 20. Mirza Sadık Esadoğlu (1846 – 1902)

ünlü hanende Mirza Hüseyin'nin kolayca seslendirebilmesi için, ilk kez "Segâh" mugamını yeni bir biçimde tasarlayarak, tar isimli enstrümanını bir diğer farklı akorda nizamlayarak çalmıştır. Ve bu çalgı eşliğinde hanende Mirza Hüseyin başarılı seslendirmesiyle hafızalarda kalmış oldu. Elbette bu "Segâh"ın çeşidine ilerleyen zamanlarda "Mirza-Hüseyin Segâhı" adı verilmekle müzik kültürümüzde belgelenmiş oldu.

"Mirza Hüseyin Segâhı"nın yapısı ve karar sesi ile ilgili Efrasiyab Bedelbeyli (*Bkz: Resim № 1*) şöyle der:

"*Mayesi* (Karar ses) "*Orta Segâh*"ın *Maye*"sinden bir kvinta aşağı (küçük oktavın "La" notası), ya da bir kvarta, 4 ses tize doğru (Birinci oktavın "La" notası), olan *Segâh* ise *Mirza Hüseyin Segâhı* adlanır".³⁵

Bir kaynakda edinilen bilgilere göre şuanda günümüzde icra edilen "Mirza-Hüseyin Segâhı"ı 6 bölümden oluşmakla isimleri takdim ettiğimiz listede şöyle yer alar:

1. "*Berdaşt*" ("*Manendi – Muhalif*"le açılış)
2. "*Bam Segâh*"
3. "*Zil Segâh*" (*Tiz Segâh*)
4. "*Şikeste*yi - *Fars*"
5. "*Muberrige*"
6. "*Segâha dönüş*". Bkz:³⁶

"Zabul-Segâh", "Orta-Segâh"a kıyasla bir oktav bam olarak (*Küçük oktavın "Mi" sesi*) kararlaştırılmıştır. Sanat uzmanlarının dediği gibi: "Zabul" muğamının tarda doğru seslenmesi Mirza Sadık Esadoğlu'nun (*Sadıkcan*) (*Bkz: Resim № 20*) ismi ile bağlantılıdır. Sadıkcan bir yeniliğe daha imza atarak tarın sap kısmına, daha bir

³⁵ Bedelbeyli E. "İzahlı Monografik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü – 1969, S. 65

³⁶ Memmedaliyev V. Necefzade A. "Segâh Muğamı ve Onun Varyantları", "Konservatoriya" № 4, 2012, S. 102

perde ekleyerek “Zabul Mugamı”nı çaldığı zaman “Muye” bölümüne uygun olması için kolaylık sağlamıştır. Bu perde, tar enstrümanının kellesinden hemen sonra sap kısmına eklenen ilk perdedir. Daha sonra büyük tar mucidi sekize benzer biçimdeki tar enstrümanının iki çift olmak üzere toplam 4 adet, Azerbaycan tabiri ile “Çingene sim”³⁷ adlı beyaz telleri eklemiştir.

Vurgulamak gerekir ki “Zabul”, “Segâh” muğamının bir alterasyon türüdür. Yani “Segâh”ın ses sisteminde 1 veya 2. perdeyi tırnak yardımıyla kaydırarak "Zabul" statüsünü elde ederiz. Genellikle “Segâh”, “Zabul Destgâhı”ndan önce icra edilmesiyle onu renkli ve elvan kılarak ferahlı bir hale getirir. Bu durumda "Mayeyi-Zabul", "Muhalif", "Orta-Zabul", "Hasar" ve "Muhalif" bölümleri icra edilir. En sonda seslendirilen "Manendi-Muhalif", "Orta-Segâh"ın toniği ile yani karar sesi tamamlanır.

Bir hususa da değinmemiz gerekir ki modern Azerbaycan mugam sanatında bir bölüm olarak kendini gösteren "Zabul" bölümü, "Zabul-Segâh" destgâhı içerisinde yer alarak sanatçılar tarafından her zaman seslendirilmektedir.

Bu prensiple icra olunan destgâhda "Zabul Muğam"ı, "Muye" ve "Manendi-Muhalif" bölümleriyle birlikte "Orta-Segâh" isimli muğama bir nevi giriş işlevini üstlenir.

"Segâh-Zabul" destgâhı da genellikle diğer muğam destgâhlarında olduğu gibi giriş statüsünde yer alan “Derâmed” ve “Berdaşt” adlı giriş müziği ve bölümü ile birlikte açılış fonksiyonunu gerçekleştirir.

³⁷ “Çingene sim” – Çınkırak tel

Bu aşamadan sonra muğamın önemli bir parçası olan "Zabul" bölümü hanendeler tarafından söylenir.

Muğam destgâhları: 1) "Berdaşt" isimli "Giriş" kısmı, 2) "Orta" kısımda yer alan ve farklı isimlerle bilinen birkaç muğam bölümleri, 3) "Final" adlı yekün bölüm dâhil olmak üzere hatta Derâmed, Renk, Diringi, Halk türküleri ve Tesnif isimli vokal - enstrümantal parçaların sırasıyla bir arada kompleks şekilde seslendirilmesinden oluşur. Bütün bunlar muğam destgâhlarının bileşenleri olmak üzere üç müzisyen ve şarkıcının (*sazende ve hanendelerin*) işbirliğiyle oluşturularak zengin melodik güzellikler kolayca hafızada yer edinir.

Çoğu zaman, Renk'ler karakteristik ritimlerine (6/8) göre mustakil parça gibi icra edilir. Sazendelerin muğam destgâhlarının icra sürecinde dans niteliğinde çaldığı Renk'lere Diringi denir. Azerbaycan müzikolojisinde Diringi olarak adlandırılan (*bir tür dans müziğine benzer renk türü*) enstrümantal ezgiler muğam-destgâh icracılığında uygun bir anda sırası gelince saz-sanatçıları tarafından seslendirilir. Bununla birlikte marş niteliğinde olan birçok Renkler de vardır. Renk"lerin karakterine dikkat ettiğimizde bazı motiflerinde türkülerin bazı unsurlarının olduğu, bazılarında tesniflerden faydalandığı ve birçoğunun da halk oyunlarına yakın olduğu anlaşılmaktadır. Hatta vals benzeri renkler bile vardır. İlgar İmamverdiyev'in bestelediği "Bayati-Kürd Rengi" bir vals karakterindedir.

Belirli renklere veya derâmedlere dikkat ettiğimizde, ezginin bir parçasının herhangi bir tesnifin veya bir halk türküsünün küçük bir bölümünü yansıttığını hissedilir. Takma adı Han Şuşinski (*Bkz:*

Resim № 21) olan ünlü hanendemiz, Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı İsfendiyar Cavanşirov'un söylediği "Zabul Destgâh"ının açılış müziği

Resim № 21. Han Şuşinski (1901 – 1979)

olan Derâmedin son kısmı, “Ne Halettir” diye başlayan halk tesnifini hatırlatması, söylediklerimizi teyit eden bir örnektir. 42-46. portelerinde gözükten ortak melodi “Ne Halettir” kelimeleriyle başlayan tesnifin melodisiyle birebir aynı olmasıyla dikkat çekicidir.

Azerbaycan'lı birçok bestekârimız zamanla muğam Renk'lerinden, Derâmed'lerinden, Tesnif'lerinden yararlanarak büyük hacimli eserlerinde istifade etmişlerdir. Bu açıdan Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı Akşin Alizade'nin (Bkz: Resim № 22) "5 Nolu Senfoni"de

Resim № 22. Akşin Alizade (1937 -2014)

“Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi” nin melodisinden etkilenecek bu muhteşem eserinin bir yerinde kullandığını da belirtmemiz gerekir. 5 Mayıs 1991 tarihinde Müslüm Magomayev adına Azerbaycan Devlet

Filarmonisinde “5. Senfoni”nin³⁸ ilk seslenişi kayda alınmıştır. (Bkz: Resim № 23)

Resim № 23. Akşin Alizade'nin “5. Senfoni”sinin ilk sesleniş kaydı. 5.05 – 2001.
Müslüm Magomayev adına Azərbaycan Devlet Filarmonisinin sahnesi.
(ortada saz partisini çalan Prof.Dr. İlgar İmamverdiyev)

Azerbaycan Devlet Sanatçısı, Kamil Celilov'un (Bkz: Resim № 24)

Resim № 24. Kamil Celilov (1938 – 2022)

ilk kez obua enstrümanında seslendirdiği “Segâh-Rengi”ni dinlediğimizde, meşhur bestekâr Akşin Alizade'nin “5. Senfoni”sinin bir bölümünde bu ezginin esintileri net olarak duyumaktadır. Bkz:³⁹

Derâmed, Renk, Diringi

Azerbaycan muğam icracılığı sanatında sanatçıların muzik lugatinde terim olarak kullandıkları Renk genel bir kavramdır. Her bir muğam için Renk kelimesi, halk müziği ile uğraşan tarzenlerin, kemanzenlerin ve hanendelerin dilinde hatta muğam icracılığında ortak bir kelime olarak ifade edilir. Örneğin, “Segâh Rengi”, “Cahargâh Rengi”, “Rast Rengi”, “Şüşter Rengi”, “Hümayun Rengi”,

³⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=TPVe0iCmBN8&t=918s> saat. 11.39- 13.57

³⁹ Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=Gymna63cCIU>

“Bayati-Şiraz Rengi”, “Şur Rengi” vs. Aynı zamanda, Diringi ve Derâmed’ler de genel bir kavram olarak muğam icracılığı sanatında özellikle hanendeler ve müzisyenler arasında yaygın bir tabir olarak çokça kullanılmaktadır. Bu nedenle de Azerbaycan müzikolojisinde terime dönüşmüştür. Azerbaycan’da her muğamın enstrümental giriş-açılış müziği Derâmed adı ile zikr edilir. Farsça “**Der**” kapı, giriş anlamına gelir. Elbette her muğamın felsefesi, ruhu açılış müziği olan Deramedler’le kısmen de olsa yansıtılmaktadır.

Her bir ünlü sazende muğamın giriş fonksiyonlu “Berdaşt” bölümünden önce “Derâmed” adlı enstrümental parçayı çalarak kendi ruh halini icra edeceği felsefik mugama ruhuna uyarlar. Mecazi anlamda dersek sanatçı sanki kendi ruh halini muğama akord eder. Bu açıdan Derâmed’in özelliği muğamın karakterinin ruhunun ortaya konmasına açığa çıkması için çalınır. Bu özel tasarlanmış müzik sedası ile Muğam dünyasının giriş kapısından içeri girilmesinde olanak sağlaya hazırlık niteliği taşıyan bu parçaya Derâmed denir.

Diringi’ler ise mugam icracılığı sürecinde enstrümental icra olunan Renkler kapsamında yer alır. Farklı muğamlara özgün seslendirilen enstrümental melodik parça olan Diringi’ler işlev açısından iki alanı karakterize eder. Hem Renk aynı zamanda hem de Dans niteliği taşıyan Diringiler’in, Renk’lerin tabiatında hissedilmesi ile melodinin ruhu yansır, hem de muğamın ruhu bir kadar ortaya çıkar. Bu nedenle iki işlevi barındırdığı için halen müzisyenlerimiz arasında özel bir terim olarak kullanılmaktadır ve Azerbaycan müzikologlarının sözlüğünde Diringi ismiyle yer almaktadır. Diringi’lerin genel bir kavram gibi sözlüğümüzde yer almasına

rağmen, dilimizde “Rast Diringi”, “Segâh Diringi”, “Çahargâh Diringi”, “Şur Diringi” olarak kullanılmadığı araştırmalarımız sonucunda ortaya çıkmıştır. Ancak ezginin ruhuna uygun olarak bazen oynaklık, biraz daha orta tempolu hareketlerle muğamlarımızdan birinin adıyla birlikte Renk olarak da zikr edilir. Birçok Reng’in karakterine müzisyenlerin duyumu ile yaklaştığımızda, çalınan Renk isimli ezgi biraz hareketli yani orta hızda kendini yansıtmayla dans etme eğilimini hissediyoruz. Tabii ki bu durum da giderek Renkten biraz uzaktalaşılması anlamına gelir ve artık Diringi adlı diğer alanda yani artık Dans alanında yer almasına yol açar. Bu nedenle adına net olarak Renk ya da Dans denmez, sadece iki müzik örneği arasında (Renk-Dans arası) yer alan ve ortada bir konum yer edinen Diringi adıyla telaffuz edilir.

Araştırmacılarımızın dikkatine sunmak istediğimiz bazı durumlar da var. Ünlü şarkıcı Yakup Memmedov'un (Bkz: Resim № 25) "Mirza -

Resim № 25. Yakup Memmedov (1930-2002)

Hüseyn Segâhı" adlı eserine dikkat ettiğimizde anlaşılan şu ki tar ve kamançada eşlik eden sanatçılar bu muğamı “La” kararlı sesinde değil, geleneksel yerine bir ses düşük tonda, yani "Sol" kararlı "Haşım-Segâh" yerinde icra edilmiştir. Bu gibi durumlar genellikle hanendenin sağlık durumunun iyi olmaması, sesin istenilen tiz

perdeye ulaşamaması bazen de ses olanaklarının yeterli kapasitede olmaması: kısacası ses aralığının belirli derecede kısıtlı olması ihtimali ile açıklanabilir.

Bazen muğamın açılışından önce çalınan giriş fonksiyonlu melodi "Derâmed" in bir işlevi değil biraz "Renk" gibi de duyulur.

Örneğin, Yakup Memmedov'un (Bkz: Resim № 25) seslendirdiği "Mirza-Hüseyn Segâhı"nın giriş bölümünde sazendelerin çaldığı enstrümantal melodi, işlev olarak "Derâmed" değil, aslında Derâmed'den ziyade bir Renk'dir. Bkz: ⁴⁰

Şunu da belirtmemiz gerekir ki, bir takım Renk'lerde ezginin bazı özgün melodik çegirdeği, hatta bazı halk türkülerinin önemli motifleri ile birebir aynı olmak üzere sanki kopyası gibidir.

Bu renklerden biri, Azerbaycan'ın ünlü hanendesi Yakup Memmedov'un (Bkz: Resim № 25) seslendirdiği "Mirza-Hüseyn Segâhı"nın baş kısmındaki giriş niteliğindeki melodi aslında bir "Derâmed" değil, "Segâh Rengi" statüsünde yer alır. Bu Reng'in bir motifi, Azerbaycan halk türküsünün bir parçasını da yansıttığı duyulmaktadır. Bu renk işlevli "Derâmed" in 16. ve 23. portelerindeki melodik motif, Âşık Alesker'in (Bkz: Resim № 26) "Her Yeten Güzele Güzel Demerem" ⁴¹ dizesiyle başlayan türkünün enstrümantal giriş müziği ile tıpkı aynıdır. Bkz: ⁴²

⁴⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=Z7aDaGj8HmU> saat .0.01- 0.56

⁴¹ Demerem - demem

⁴² <https://www.youtube.com/watch?v=Z7aDaGj8HmU> saat .0.39- 0.56

Resim № 26. Âşık Alesker (1821-1926)

Her yeten güzele, güzel demerem,⁴³
 Güzelde gerekdi işve⁴⁴-naz ola.
 Buhağından⁴⁵ etri-benövşe⁴⁶ gele,
 Goynu⁴⁷ gülşen ola, bahar, yaz⁴⁸ ola.

Azerbaycan Muğam Renkleri konusunda yaptığımız analizimiz sonucunda, bazı müziklerin bölümlerinin makam temeli farklı olan muğam bölümlerine istinad edilen Renkler’le aynı olduğu ortaya çıktı. Yani aynı melodik ifadeler farklı renklerde tekrar icra edilmektedir. Bu düşüncemizi bir örnekle doğrulamakta fayda vardır. "Dilkeş Rengi"nin 10. ve 16. portelerinde yer alan melodi “Mirza-Hüseyn Segâh” muğamına ait derâmedin 11-18. portelerinde de rastlanır.

Dilkeş rengi

⁴³ Demerem - demem

⁴⁴ İşve – cilve, eda, naz

⁴⁵ Buhah- gerdan, Boğaz kısmında meydana gelen ve çene altında hissedilen şişmanlık

⁴⁶ Benövşe- menekşe

⁴⁷ Goynu - göğsü

⁴⁸ Yaz – ilk bahar

Mirza - Hüseyin Derâmedi

Bazen, küçük hacimli Renk, muğamın başında çalındığı için açılış işleviyle Derâmed statüsündedir. Bunun bir nedeni, saz sanatçısının televizyon çekim programında, zaman kazanmak için, tesarruf açısından icracılık sürecinde kullandığı bir yöntemdir. Bazı durumlar nedeniyle küçük hacimli renk bir kadar hızlı olmak şartıyla dönüşerek diringi halini alır.

Örneğin, Devlet Sanatçısı Vamık Memmedaliyev'in (Bkz: Resim № 27) bestesi olan "Mirza-Hüseyin Derâmedi", Reşad İbrahimov'un (Bkz: Resim № 28) icrasında Renk olarak seslendirilmiştir. Aslında müzik

Resim № 27. Vamik Memmedaliyev

Resim № 28. Reşad İbrahimov

cümlelerinin küçük olması nedeniyle, kompaktlığından dolayı Renk diyebiliriz. Ancak seslendirildiği pozisyona göre analizlerimiz sonucunda hem Renk, hem de Diringi olduğunu tespit ettik.

Renk'ler ve Derâmedler üzerine yaptığımız incelemeler-tahliller sonucunda anlaşıldı ki Derâmed gibi birçok müzikal ifadeleri olsa bile bu türden olan Renklerin, Derâmed statüsüne girmediği ortaya çıkmıştır. Fakat Derâmed gibi mugamın giriş bölümünde icra olunan küçük kapasiteli Renk'ler de vardır. Bu yüzden de Renk değildir ve muğam destgâhının icrasında Derâmed olarak bir nevi üvertür görevini yürütür.

Azerbaycan'ın bir çok tanınmış bestekârları zamanla Azerbaycan farklı Muğamlarını notaya aktarmış ve yayınlamışlardır. Bu kitabımızın konusu ile de "Zabul-Segâh" muğamını da notaya döken ünlü bestekârlarımızın bu alanda yaptıkları takdireşayan verimli çalışmalarını da not etmemizde fayda vardır.

Geçen yüzyılın 1930'ların sonlarında ünlü bestekâr Fikret Amirov (*Bkz: Resim № 29*), hanende Bilal Yehya'nın "Rast", "Şur" muğamının yanı sıra "Segâh" muğamının bazı bölümlerinden oluşan bir nota yazdı.

Resim № 29. Fikret Amirov (1922 – 1984)

Henüz 19 yaşındayken 1936 yılında bestekâr Tofik Guliyev (*Bkz: Resim № 30*) tar sanatında ün kazanan Azerbaycan'ın muğam üstadı Mirza Mansur Mansurov'un (*Bkz: Resim № 31*) icrasından "Rast" ve "Zabul-Segâh Muğam Destgâhı"nı ilk kez notaya aktarmıştır.

Resim № 30. Tofik Guliyev
(1917 – 2000)

Resim № 31. Mirza Mansur Mansurov
(1887 – 1967)

Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı Tofik Guliyev'in (*Bkz: Resim № 30*) notaya aktardığı derlemesinde "Zabul-Segâh" muğamının 9 bölümden oluşan isimleri şu sırayla listelenir:

1. "Maye Zabul"
2. "Muye"
3. "Manendi Muhalif"
4. "Orta Segâh"
5. "Şikeste-yi-Fars"
6. "Müberrige"
7. "Erak"
8. "Yedi Hasar"
9. "Aşig-Guş"

1965 yılında Devlet Sanatçısı bestekâr Neriman Memmedov (Bkz: Resim № 32) "Zabul-Segâh" muğamını ünlü tar üstadı Ahmet Bakıhanov'un (Bkz: Resim № 33) icrasından notaya aktarmıştır.

Resim № 32. Neriman Memmedov
(1928 – 2015)

Resim № 33. Ahmet Bakıhanov
(1892-1973)

2006 yılında Prof. Dr. Arif Esadullayev (Bkz: Resim № 34), Elhan Muzefferov'un (Bkz: Resim № 35) enstrümental tar icrasından "Zabul-Segâh" muğamını notaya aktarmıştır.

Resim № 34. Arif Esadullayev

Resim № 35. Elhan Muzefferov

Ünlü tar virtüözü, Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı Ekrem Memmedli (Bkz: Resim № 36), 2010 yılında yayınlanan "Azerbaycan Muğamları" (Bkz: Resim № 37) adlı kitabında kendi icrasından bir çok muğamın ("Rast", "Şur", "Cahargâh", "Hümayun", "Bayati-Şiraz", "Şüşter", "Orta-Mahur", "Bayati-Gacar", "Şahnaz", "Rahab", "Bayati-Kürd", "Mahur-Hindi") yanı sıra "Zabul-Segâh"ı ve "Hariç-Segâh"ı da notaya aktarmıştır. Not etmemiz gerekir ki "Zabul-Segâh", ismi geçen kitabın 107. sayfasında ve "Hariç-Segâh" ise 135. sayfada yer almaktadır.

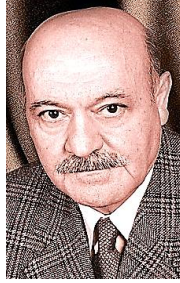

Resim № 36. Ekrem Memmedli (1944-)

Resim № 37. "Azərbaycan Muğamları"

Bir konuya da değinmemiz gerekir ki Azerbaycan'ın Devlet Sanatçısı, ünlü bestekârımız, Prof. Dr. Vasif Adıgüzelov (Bkz: Resim № 38) "Segâh"⁴⁹ –Muğam Senfoni" isimli muhteşem eserinin yazarı gibi profesyonel müziki camiamızda şerefli yerini almıştır.

Resim № 38. Vasif Adıgüzelov (1935-2006)

"Hoceste" - "Şikesteyi-Fars"

Azerbaycan muğam icracılığı sanatının en yaygın bölümlerinden biri, adını sıkça duyduğumuz "Şikesteyi-Fars"dır. İcra pratiği açısından, "Şikesteyi-Fars" bir bölüm olarak daha gelişmiş olmasına rağmen, fakat bağımsız olup - olmaması tartışma konusu olmuştur.

"Segâh" muğamının ana bölümlerinden biri olan "Şikesteyi-Fars", diğer muğamlarda ("Rast", "Orta-Mahur", "Mahur - Hindi", "Bayati-Gacar", "Şur", "Dügah", "Rahab", "Şur", "Deşti", "Bayati-Şiraz") da yaygın olarak icra edilmektedir. Bu nedenle de "Şikesteyi-Fars"ın

⁴⁹ Bkz: https://az.wikipedia.org/wiki/Simfonik_mu%C4%9Fam

istinat perdeleri değişik seslerle kendini belirtir. Yani "Şikesteyi - Fars"ın karar sesi "Rast", "Bayati-Şiraz" destgâhında ve "Hariç-Segâh"da "Re", "Orta-Mahur"da ve "Mirza-Hüseyn Segâh"da "Do", "Bayati-Gacar" aynı zamanda "Şur"da "Fa", "Mahur-Hindi", "Zabul - Segâh"⁵⁰ hatta "Rahab" muğamında ise "Sol" notalarına atıfta bulunur. Bkz:⁵¹

Bu arada bestekâr - müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) "İzahlı Monografik Musiki Lügati" isimli kitabının 80. sayfasında "Şikesteyi - Fars" bölümü ile ilgili şöyle der: "*Şikesteyi-Fars*" bir çok mugam ("Şur", "Segâh", "Dügâh" vs) akordunun 5. basamağında oluşan merkez bölümdür."⁵²

Bazı araştırmacılara göre "Şikesteyi-Fars"ın bir diğer adı da "Hoceste"dir. "Hoceste" bağımsız bir bölüm değildir, ancak günümüzde genellikle "Rast" muğamının bir parçası olarak kendini belirtir. Halihazırda icra pratiğinde ve muğamla ilgili müfredat programında "Hoceste"nin "Şikesteyi-Fars" ile birbirinin yerine kullanılması bir icra sürecin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bestekâr-müzikolog Efrasiyab Bedelbeyli (Bkz: Resim № 1) "İzahlı Monografik Musiki Lügati" isimli kitabının 75. sayfasında "Hoceste" bölümü ile de ilgili şöyle bir açıklamada bulunur:

"*Hoceste*"- (Farsca. Bahtiyar, mutlu, başarılı, mübarek)- "*Rast*" ve "*Mahur*" destgâhlarında "*Vilayeti*" bölümünden sonra gelen, melodik açıdan muğamlardaki "*Şikesteyi-Fars*" merkez bölümünün aynısı olan ve muğamat akordunda dominant (5. basamak) pozisyonunda yer alan önemli bölümdür."⁵³

⁵⁰Not: "Zabul Segâh"a - "Orta Segâh"da denilir.

⁵¹ Zöhrabov R. "Azerbaycan Muğamları", "Tahsil" yayınevi, Bakü – 2013, S.193

⁵² Bedelbeyli Efrasiyab "İzahlı Monografik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü -1969,S. 80

⁵³Bedelbeyli Efrasiyab "İzahlı Monografik Musiki Lügati", "Elm" yayınevi, Bakü -1969, S. 75

Genç araştırmacı Ferdin Memmedli (Bkz: Resim № 39) bir çok

Resim № 39. Ferdin Memmedli

muğamlarda bir önemli bölüm olan "Şikesteyi-Fars"la, onun özellikleriyle ilgili ilginç açıklamada bulunmuştur. Memmedli, bu konuya açıklık getirerek şöyle der: *"Muğam icra pratiğinde, birkaç muğamın parçası olan ve destgâhda farklı işlevlere sahip, ezgisel gelişim aşamalarını ve makam değişkenliğini gösteren bölümler vardır. Örneğin, "Erak", "Uşşak", "Nishibi-Feraz", "Şikesteyi-Fars" vb. bölümlerin icra edildiği destgâhın yanı sıra birçok muğam destgâhında da icra edilir. Bu bakımdan "Şikesteyi-Fars" adının önemi daha da büyüktür ve bir takım muğamların yapısında önemli bir rol oynamaktadır."*⁵⁴

Daha sonra Ferdin Memmedli (Bkz: Resim № 39) aynı makalede "Şikesteyi - Fars"ın diğer bir karakteristik özelliği ile ilgili şöyle der:

"Unutulmamalıdır ki, bir bölümün farklı muğamlar içinde icra edilmesinde iki nokta özellikle dikkat çekmektedir. Bu muğam bölümleri ikiye ayrılabilir. Birincisi, bölümün ait olduğu destgâhın karaktere ve en önemlisi de icra olunduğu makam ona göre uyarlamaktır. İkinci husus, bölümün (Şikesteyi –Fars" İ.İ.) hangi muğamda icra olunmasına bakılmaksızın, aynı işleve sahip olması ve aynı makama atıfta bulunmasıdır. "Şikesteyi - Fars" bölümü aynı isme sahiptir ve farklı muğamlar içerisinde icra ederek şartlı olarak böldüğümüz ikinci kategoriye dahil edilebilir.

⁵⁴ Memmedli Ferdin. "Şikesteyi-Fars" Bölümünün Muğam Destgâhlarında İşlevsel Önemi", "Konservatoriya" dergisi № 4, Bakü - 2015.

Çünkü bu bölüm icra olunduğu destgâhların her birinde aynı makama – sadece “Segâh” makamına atıfta bulunur.”⁵⁵

Tar icracısı ve araştırmacı Sabir Alekperov (Bkz: Resim № 11) da yayınladığı bir makalesinde “Şikesteyi-Fars” ve “Hoceste” ile ilgili ilginç açıklamada bulunmuştur.

“Segâh'a ait olan “Şikesteyi-Fars” bölümü, “Segâh”dan daha fazla ısı, sıcaklık ve hararet getirir. Ayrıca “Hoceste” adı verilen yeni bir anlama gelen ve yeni bir etki gücüne sahip bir bölüm vardır. “Hoceste” aracılığıyla, sanki “Şikesteyi - Fars”tan “Segâh”a, yeni bir aura, yeni bir ruh hali oluşturulur. “Hoceste” kelimesi narin, ince, güzel anlamına gelir. Muğamın icrası sırasında ortaya çıkan zutluk, muğamın ciddiyetini seyirciye gösterir. “Hoceste”, “Şikesteyi-Fars” bölümü içerisinde yer aldığı için ona benzer, ancak biraz farklı bir kadans'ı (ayağı) vardır. Bazen sanatçılar bilmeden bu iki küçük kısmı karıştırıyorlar. Sonuç olarak, “Şikesteyi-Fars”ın sonlandırılması yanlışlıkla “Hoceste” ayağı gibi veya tam tersi olarak çalınır.”⁵⁶

Belirtmemiz gerekir ki birçok muğamda “Hoceste” veya “Şikesteyi-Fars” adlı bir bölüme rastlıyoruz ki bu bölüme temellenen farklı melodili muğam Renkleri de saz sanatçılarımızın öğrenip enstrümantal şekilde çalabilmesi için kitabımızda yer almıştır.

Sonuç

Muğam, bilinmeyen tarihi gizemlerle dolu, maneviyatımızın mucizevi bir senfonisi olan karmaşık kompozisyona sahip bir destgâh şeklinde tezahür eden, felsefi nitelikte müthiş bir dünyevi müzik eseridir. Azerbaycan mugamları geleneksel kurallara dayanarak destgâh halinde eski çağlardan günümüze tar, kemança ve def (*bendir*)

⁵⁵ Memmedli Ferdin. “Şikesteyi-Fars” Bölümünün Muğam Destgâhlarında İşlevsel Önemi”, “Konservatoriya” dergisi № 4, Bakü - 2015.

⁵⁶ Alekperov Sabir, “Hoceste” ile “Şikesteyi-Fars” Muğam Bölümleri Arasındaki Fark”, “Konservatoriya” dergisi № 3 (41), Bakü – 2018, S. 4-7

çalan sazlı-sözlü üç sanatçının ortak işbirliği sürecinde, üçünün bir arada olması şartıyla icra edilir.

Azerbaycan Muğam icracılığı sanatının gelişmesi sonucunda, müzisyenler mugamın çeşitli bölümlerini solo, yani solist olarak icra etmiş, seyirciler de devamlı olarak televizyon ve radyo programlarından bu performansları takip ederler. Bazen en usta müzisyenler tüm bölümleri ile birlikte mugamı icra ederler. Bu türden olan performansa Devlet Sanatçısı, ünlü tar icracısı Behram Mansurov'un (*Bkz: Resim № 19*) icracılığında rastlıyoruz.

Vurgulamamız gerekir ki “Segâh” makamına (*lad, ses dizisi*) temellenen ancak “Şur” mugam icrasında çalınan bazı Renkler vardır. Bu tipteki “Sarenc-Rengi”nin melodik ruhu aslında “Segâh Makamı”yla örtüşür. Ancak takdim ettiğimiz kitabımızda “Segâh Renkleri”nde yer alan müzik örnekleri bölümünde olmasını uygun görmedik. Çünkü “Segâh muğamı”na atıfta bulunmasına rağmen “Sarenc-Rengi”ni profesyonel müzisyenler sadece “Şur Muğamı”nın “Sarenc” bölümünde icra ederler. Bu ilkeyi göz önünde bulundurarak “Şur makamı”na temellenen Renkler arasında “Sarenc-Rengi”ne de yer vermeyi uygun gördük.

Muğam bilginlerimiz ve müzikologlarımız “Şikesteyi-Fars”, “Hoceste” adlı bölümünün “Segâh” makamına temellendiğini iyi bilirler. Bu perspektiften yaklaştığımızda çalınan “Şikesteyi-Fars” ve “Hoceste” renkleri tabiat ve melodik yapı itibarıyla, hatta karakter bakımından da Azerbaycan’ın pek çok sevilen muğamı “Segâh”ın ruhunu yansıtır. Buna rağmen “Şikesteyi-Fars” ve “Hoceste” renklerinin “Segâh Renkleri” bölümünde olmasını uygun görmedik.

Çünkü sazende ve hanendelerimizin tabirinde "Şikesteyi-Fars Rengi", "Hoceste Rengi" olduğu için bu renklerin kitabımızın en son V Faslında yer almasını kararlaştırdık.

Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi, Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü öğretim üyesi, Uroloji Uzmanı Sayın **Prof. Dr. İlker Seçkiner** Beyefendi'ye (Bkz: Resim № 40) ithaf ettiğimiz "**Segâh Derâmedleri ve Renkleri**" isimli, 5 Fasıldan oluşan bu kitapta, "Mirza-Hüseyn Segâhı", "Hariç-Segâh", "Segâh", "Zabul-Segâh"ı isimli Azerbaycan muğam destgâhlarının icra sürecinde çalınan, aynı zamanda "Şikesteyi-Fars" ve "Hoceste" bölümleri de dâhil olmak üzere versiyonları ile birlikte ("Mirza-Hüseyn Segâhı Derâmedi" (3), "Mirza-Hüseyn Segâhı Rengi" (9), [ilave 6 varyant] = **18**, "Hariç-Segâh Rengi" = **6**, "Segâh Rengi" (32), [ilave 6 varyant] = **38**, "Zabul-Segâh Derâmedi" (7), "Zabul-Segâh Rengi" (8) [ilave 7 varyant] = **22**, "Şikesteyi-Fars Rengi" (7), [ilave 7 varyant] = **14**, "Hoceste Rengi" (1), [ilave 3 varyant] = **4**), toplam 102 enstrümental halk müziği incilerimiz yer almaktadır.

Sanatseverlere armağan ettiğimiz bu eser umarız ki ilerleyen yıllarda Azerbaycan halk musikisi konusunda yazılacak yüksek lisans veya doktora tezlerinde, bilimsel yayınlarda kullanılacak kaynak eser olacaktır.

Resim № 40. Prof. Dr. İlker Seçkiner

Aynı zamanda bu ezgilerin Türk saz sanatçıları tarafından aslına ve icra usulüne uygun çalınabilmesi amaçlanmıştır. Azerbaycan muğamlarına ait derlediğimiz enstrümantal halk ezgilerinin farklı müzik kurumlarında eğitiminin verilmesine inanıyoruz.

Türkiye’de İKSAD yayınevi tarafından ilk kez yayınlanan, **“Segâh Derâmedleri ve Renkleri”** adlı kitap Azerbaycan ve Türkiye arasında dostluk, kardeşlik ve ortak medeniyet bağlarının yaşatılıp daha da geliştirilmesine bir armağandır.

Prof. Dr. İlgar Cemiloğlu

Stajer Avukat Ali İmamverdi

2 Mayıs (Ramazan Bayramı) - 07. 05 - 2022 saat 22.22 / Gaziantep

I F A S I L

1. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI DERÂMEDİ (1)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi 02.12- 2009 saat 22:41

Musical score for the first part of the Segâh Derâmedî (1) by Mirza-Hüseyn Segâhi. The score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of eight staves of music. The first staff starts with a tempo marking of quarter note = 55 and includes trills and grace notes. The second staff has a first and second ending. The third staff continues the melody with trills. The fourth staff features a trill and a grace note. The fifth staff has a trill and a grace note. The sixth staff has a trill and a grace note. The seventh staff has a trill and a grace note. The eighth staff has a trill and a grace note.

2. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHİ DERÂMEDİ (2)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi 24.04-2022 saat 20:18

♩ = 100 *tr* ^b*tr* *tr* ^b*tr*

6 ^b*tr* *tr*

10

14 ^b*tr* ^b*tr*

18

22 ^b*tr* ^b*tr*

26

30

3. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHİ DERÂMEDİ (3)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi 25.04– 2022 saat 14:22

The musical score is written in 8/8 time with a tempo marking of $\text{♩} = 270$. It consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and is adorned with ornaments such as trills and grace notes. The score includes first and second endings, indicated by '1.' and '2.' above the staves. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

4. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (1 a)

I varyant

Mus: Vamik Memmedaliyev

1.08–2021 saat 22:09

Allegro ♩ = 240

5

9

13

17

21

25

29

1.

2.

Fine

5. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ ⁵⁷ (1 b)

2. varyant

Mus: Vamik Memmedaliyev

Reşad İbrahimov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 5.11 – 2021 saat 11:40

♩ = 300

5

9

13

17

21

⁵⁷<https://www.youtube.com/watch?v=2aVBhLMP4Yc> saat: 1.19.12 – 1.20.14

6. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁵⁸ (2)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 7.11-2021 saat 00.32

♩ = 150

3

6

8

10

13

15

17

19

rit.

fine

⁵⁸<https://www.youtube.com/watch?v=TY97P9qpKq8&t=6427s> saat: 1.47.06 - 1.48.18

7. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁵⁹ (3 a)

1..varyant

Sahip Paşazade'nin ıcrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 7.11-2021 saat 11.26

♩ = 300

5

9

13

17

21

25

Fine

Fine

⁵⁹<https://www.youtube.com/watch?v=9czchcvFK2M> saat: 13.05 - 14.07

8. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (3 b)

2.varyant

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 29. 04 - 2022 saat 09:15

♩ = 350

5

1. 2.

Fine

9

12

15

19

22

1. 2.

9. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁶⁰ (4)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 24.10 – 2021 saat 17:47

The musical score is written in 9/8 time with a tempo of 380. It consists of eight staves of music. The key signature has two flats (B-flat and E-flat). The score includes various musical notations such as dynamics (p, f), ornaments (trills), and articulation marks (accents, slurs). The piece concludes with a double bar line and the word "Fine".

⁶⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=G-wSd6s3AU> saat 12.00 - 12.54

10. MİRZA - HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁶¹ (5)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.10 – 2021 saat 15:43

♩ = 85

6

11

15

20

24

30

Fine

⁶¹ https://www.youtube.com/watch?v=B_j22zoSRcs&t=3407s saat: 1.29.32-1.31.00

11. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁶² (6)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 31.10 – 2021 saat 16:56

♩ = 140

4 1. 2. tr

8 tr

11

14 rit. b Fine

⁶² <https://www.youtube.com/watch?v=DpjYEKUZip4> saat: 2:09:26 - 2:10:29

12. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ⁶³ (7)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 7.11-2021 saat 00.32

$\text{♩} = 150$

3

6

8

10

13

15

17

19

rit.

Fine

⁶³<https://www.youtube.com/watch?v=TY97P9qpKq8&t=6427s> saat: 1.47.06 - 1.48.18

13. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (8)

MUHALİF⁶⁴

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 4.02 – 2022 saat 10:13

♩ = 260

4 1. 2.

7

10

13

16

19

⁶⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=3CawTimYxbY&t=31s> saat: 0.05 – 2.28

Fine

14. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (9)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 24.11 – 2021 saat 15:29

The musical score is written in 6/8 time with a tempo marking of quarter note = 180. The key signature has one flat (B-flat). The score consists of ten staves of music, numbered 1 through 27. The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and various ornaments such as trills (tr) and grace notes (b). The piece concludes with a double bar line and the word 'Fine'.

1 = 180

3

6

9

12

15

18

21

24

27

Fine

15. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (10)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 21.06 – 2009 saat 10:37

$\text{♩} = 300$

4

7

11

15

19

23

1. 2.

Fine

16. MİRZA-HÜSEYN SEGÂHI RENGİ (11)

MÜBERRİGE

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 25.04 – 2022 saat 22:54

$\text{♩} = 280$

5

9

12

15

18

21

Fine

17. MİRZA HÜSEYN SEGÂHI RENGİ ⁶⁵ (12 a)

1.varyant

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 31.01 – 2022 saat 10:55

$\text{♩} = 80$

3

5

7

9

12

15

17

19

Fine

⁶⁵https://www.youtube.com/watch?v=yBgMZsoJ_sM&t=66s saat 0.9 – 1.25

18. MİRZA HÜSEYN SEGÂHI RENGİ ⁶⁶ (12 b)

2. varyant

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 19.09 – 2009 saat 23:56

• = 100
mf

4

7

10

13

16 1. b tr 2. b tr

19

23

Fine

⁶⁶https://www.youtube.com/watch?v=yBgMZsoJ_sM&t=66s saat 0.9 – 1.25

II F A S I L

19. HARIÇ - SEGÂH RENGİ ⁶⁷ (1)

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 29.01 – 2022 saat 09:29

$\text{♩} = 130$

4

8

13

17

21

25

Fine

⁶⁷<https://www.youtube.com/watch?v=hwpIhitjEgA> saat 0.7 – 1.00

20. HARIÇ - SEGÂH RENGİ ⁶⁸ (2)

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 31.01 – 2022 saat 18:29

65

4

6

8

10

12

14

16

⁶⁸<https://www.youtube.com/watch?v=NZkFFu779EE> saat 0.913 – 1.27

21. HARİÇ - SEGÂH RENGİ⁶⁹ (3)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 18.10 – 2021 saat 20:08

$\text{♩} = 150$

1. 3

2

f *p* *f*

1. 2.

f

p *f*

⁶⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=Wn00-bi5KQY> saat 23.13 - 24.38

22. HARİÇ - SEGÂH RENGİ⁷⁰ (4)

MÜBERRİGE

Tarzen Ahmet Bakıhanov'un repertuarıdan.

♩ = 280

4

7

10

13

16

19

⁷⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=Wn00-bi5KQY> saat 23.13 - 24.38

Fine

23. HARİÇ - SEGÂH RENGİ⁷¹ (5)

Rüstem Müslümov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 6.11-2021 saat 21.47

♩ = 170

4

7

10

13

16

19

⁷¹<https://www.youtube.com/watch?v=TY97P9qpKq8> saat: 1.21.10 - 1.21.31

24. HARIÇ - SEGÂH RENGİ ⁷² (6)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 23:34 / Kadir gecesi

♩ = 360

5

9

14

18

22

26

30

34

Fine

⁷² Bkz: İmamverdiyev İ. “Hariç-Segâh rengi № 1”, “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.456 - 457

III FASIL

25. SEGÂH RENGİ (1)

Mus: Ahsen Dadaşov
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 05.01-2010 saat 10.38

Ad Libitum

6

12

16

21

Fine

26. SEGÂH RENGİ⁷³ (2)

Mus: Ahsen Dadaşov

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 10.11-2021 saat 15.56

The musical score is written in 2/4 time with a tempo of 80. It consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature. The tempo is indicated as ♩ = 80. The melody is characterized by a series of eighth and sixteenth notes, often with trills (tr) and grace notes. The second staff starts at measure 5 and includes a trill (tr) and a grace note (b tr). The third staff starts at measure 11 and includes a trill (tr). The fourth staff starts at measure 16 and includes a trill (tr). The fifth staff starts at measure 22 and includes a trill (tr). The sixth staff starts at measure 28 and includes a trill (tr). The seventh staff starts at measure 34 and includes a trill (tr). The eighth staff starts at measure 40 and includes a trill (tr) and a grace note (b tr).

⁷³ https://www.youtube.com/watch?v=yLNQIJV_EdE saat: 2.18 - 6.01

27. SEGÂH RENGİ (3)

Mus: Ahsen Dadaşov

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 10.11-2021 saat 15.56

$\text{♩} = 100$

6

11

15

20

25

32

38

rit.

Fine

28. SEGÂH RENGİ⁷⁴ (4)

Mus: Kamil Celilov

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 28. 11– 2021 saat 11:12

$\text{♩} = 120$

4

7

10

13

16

19

22

Fine

⁷⁴ Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=Gymna63cCIU> Not: Bestesi onua üstadı Kamil Celilova ait olan ‘Segah Rengi (4)’-den Akşin Alizde “5. Senfoni”de istifade etmiştir. Bkz: <https://www.youtube.com/watch?v=TPVe0iCmBN8&t=918s> saat. 11.39- 13.57

29. SEGÂH RENGİ (5)

DİRİNGİ

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 21:20 / Kadir gecesi

$\text{♩} = 110$

4

8

12

16

20

23

1. tr

2. tr

Fine

30. SEGÂH RENGİ (6)

DİRİNGİ

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 29. 05– 2012 saat 19:58

The musical score is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The time signature is 8/8. The piece begins with a tempo marking of 3/10. The notation includes various ornaments such as trills (tr), grace notes (gr), and accents (acc). The score is divided into six systems, each starting with a measure number (1, 5, 9, 13, 17, 21). The first system (measures 1-4) starts with a tempo marking of 3/10. The second system (measures 5-8) continues the melody. The third system (measures 9-12) includes a first ending bracket (1. tr) over the final measure. The fourth system (measures 13-16) includes a second ending bracket (2. acc) over the first measure. The fifth system (measures 17-20) continues the melody. The sixth system (measures 21-24) concludes the piece with a trill ornament (tr) over the final measure.

31. SEGÂH RENGİ (7)

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 17. 08- 2012 saat 21:48

♩ = 100

5

9

13

17

21

25

32. SEGÂH RENGİ (8)

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 2. 08– 2012 saat 22:53

$\text{♩} = 70$

5

9

12

16

19

Fine

33. SEGÂH RENGİ (9)

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 1.05– 2012 saat 08.34

• = 70

5

9

13

17

21

25

29

Fine

34. SEGÂH RENGİ (10 a)

I. varyant

DİRİNGİ

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 29.12– 2009 saat 15.29

35. SEGÂH RENGİ (10 b)

2. varyant

DİRİNGİ

Mus: İlgar Cemil

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 19:13 / Kadir gecesi

$\text{♩} = 320$

4

8

12

16

Fine

20

23

36. SEGÂH RENGİ⁷⁵ (11)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 17:16 / Kadir gecesı

♩ = 260

Fine

⁷⁵ Bkz: İmamverdiyev İ. “Segâh rengi № 19 (Maye)”, “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.510 - 511

37. SEGÂH RENGİ⁷⁶ (12)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 18:27 / Kadir gecesi

3

6

9

13

16

19

rit.

Fine

⁷⁶ Bkz: İmamverdiyev İ. “Segâh rengi № 20”, “Azerbaycan Muğam İncileri” (*Derâmedler, renkler, diringiler*), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.512

38. SEGÂH RENGİ⁷⁷ (13 a)

1. Varyant

DİRİNGİ

Sahip Paşazade'nin icrasından

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 31.10 – 2021 saat 10:07

♩ = 290

4

7

10

13

16

19

Fine

⁷⁷ https://www.youtube.com/watch?v=y_s3DKe-qNM saat: 16.50 - 17.31

40. SEGÂH RENGİ⁷⁹ (14)

DİRİNGİ

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 11.11-2021 saat 08.36

♩ = 330

Fine

5

9

13

17

⁷⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=okpENIScS3o&t=7897s> saat: 2.10.53 – 2.11.37

41. SEGÂH RENGİ⁸⁰ (15)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 14.11-2021 saat 09.56

$\text{♩} = 150$

5

7 *tr* *tr*

9

11

13

16

Fine

⁸⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=2aVBhLMP4Yc> saat: 2.10.58 – 2.11.50

42. SEGÂH RENGİ⁸¹ (16)

Sahip Paşazade'nin icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 14.11-2021 saat 17.49

$\text{♩} = 80$

5

8

11

14

17

19

21

23

1. 2.

Fine

⁸¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Wn00-bi5KQ> saat: 1.11.00 – 1.12.24

43. SEGÂH RENGİ⁸² (17)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 21.12-2008 saat 20.46

♩ = 180

5

10

15

20

25

30

⁸² <https://www.youtube.com/watch?v=Wn00-bi5KQ> saat: 1.11.00 – 1.12.24

44. SEGÂH RENGİ⁸³ (18)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 16:02 / Kadir gecesı

♩ = 320

4

8

12

15

Fine

⁸³ <https://www.youtube.com/watch?v=Wn00-bi5KQ> saat: 1.11.00 – 1.12.24

45. SEGÂH RENGİ (19 a)

*MERCANI*⁸⁴

I.varyant

DİRİNGİ

Balaban icracısı Abuzer Güleliyev'in icrasından
Notaya aktaran İlgar İmamverdi. 22.07 – 2019 saat 18:30

$\text{♩} = 320$

4

7

10

13

16

Fine

⁸⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=gDbFK06fX6A> saat 0.04 - 2.17 Bkz: Behmenli R. "Azerbaycan Halk Raksları", "Adiloğlu" yayınevi, Bakü - 2002, S. 97

46. SEGÂH RENGİ (19 b)

*MERCANI*⁸⁵

2.varyant

DİRİNGİ

Notaya aktaran: A. Guliyeva, M. Guliyev

Kitaba dâhil edilme tarihi: 7. 04 - 2020 saat 18:30 / Baraat Kandili

♩ = 270

4

8

12

16

20

Fine

⁸⁵ A. Kuliyeva, M. Kuliyevev "Azerbaycan halk raks musikisi", "MBM" matbaası, Bakü – 2011, S. 46.

47. SEGÂH RENGİ (20)

“BEŞ NUMARA”⁸⁶

MÜBERRİGE DİRİNGİ

Notaya aktaran İlgar İmamverdi. 27. 08 – 2019 saat 20:59

The musical score is written in 6/8 time with a tempo of 340. The key signature has one flat (B-flat). The melody is presented in a single staff with a treble clef. The score consists of seven lines of music. The first line starts with a treble clef, a key signature of one flat, and a tempo marking of 340. The melody begins with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. The second line continues with quarter notes D5, E5, and F5, followed by a trill on G5. The third line continues with quarter notes A5, B5, and C6, followed by a trill on D6. The fourth line continues with quarter notes E6, F6, and G6, followed by a trill on A6. The fifth line continues with quarter notes B6, C7, and D7, followed by a trill on E7. The sixth line continues with quarter notes F7, G7, and A7, followed by a trill on B7. The seventh line continues with quarter notes C8, D8, and E8, followed by a trill on F8. The score ends with a double bar line.

⁸⁶ A. Kuliyeva, M. Kuliyevev “Azerbaycan halk raks musikisi”, “MBM” matbaası, Bakü – 2011, S.20

Fine

48. SEGÂH RENGİ (21)

DİRİNGİ

Mus: Ahsen Rahmanlı

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 7. 04 - 2020 saat 23:25 /Berat Kandili

$\text{♩} = 105$

4

7

11

15

19

23

49. SEGÂH RENGİ (22)

MÜBERRİGE

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 29. 08 - 2009 saat 14:52

280

5

10

15

19

23

27

32

36

rit.

Fine

50. SEGÂH RENGİ (23)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 28. 08 - 2009 saat 11:35

51. SEGÂH RENGİ (24) DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 28. 08 - 2009 saat 21:08

The musical score is written in 6/8 time with a tempo marking of quarter note = 340. It consists of nine staves of music. The first staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The music features a variety of ornaments, including trills (tr), grace notes (wavy lines), and slurs. The score is divided into measures, with measure numbers 4, 7, 10, 13, 16, 19, 23, and 26 indicated at the start of their respective staves. The piece concludes with a double bar line and the word 'Fine' written below the final staff.

52. SEGÂH RENGİ (25)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 22. 11 - 2006 saat 18:51

$\text{♩} = 380$

4

7

10

13

16

19

23

27

1. $\text{♩} = 380$

2. $\text{♩} = 380$

Fine

53. SEGÂH RENGİ (26)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 22. 11 - 2006 saat 18:51

54. SEGÂH RENGİ (27)

MAYE

DİRİNGİ

$\text{♩} = 260$

3

5

8

11

14

19

55. SEGÂH RENGİ (28)

MÜBERRİGE

$\text{♩} = 90$

7

8

11

14

17

21

24

27

29

1.

2.

Fine

56. SEGÂH RENGİ (29)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 28. 08 - 2009 saat 23:00

♩ = 280

4

7

11

15

19

Fine

57. SEGÂH RENGİ (30) DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 28. 11 - 2006 saat 06:45

♩ = 340

4

7

10

13

Fine

58. SEGÂH RENGİ (31)

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 22. 11 - 2006 saat 08:27

$\text{♩} = 225$

5

8

11

15

18

24

30

Fine

59. SEGÂH RENGİ (32)

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 22. 11 - 2006 saat 09:23

♩ = 100

4

7

10

13

17

Fine

60. SEGÂH RENGİ (33)

MÜBERRİGE

$\bullet = 180$

6

11

15

20 1. 2.

25

29

33

37

Fine

61. SEGÂH RENGİ (34)

ERAK

$\text{♩} = 460$

4

8

12

17

21

25

(b)

Fine

62. SEGÂH RENGİ (35)

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 1.05– 2022 saat 19:00

$\text{♩} = 400$

4

8

11

17

21

Fine

IV FASIL

63. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (1)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 28.11 – 2021 saat 16:04

♩ = 110

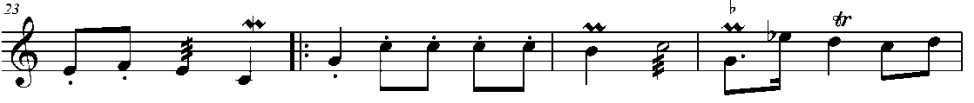
4 1. 2.

7 1.

10 2.

14 1. 2.

17 1. 2.

64. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (2)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04 – 2022 saat 16.02

$\text{♩} = 160$

5

8

13

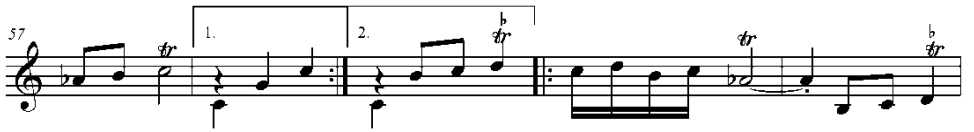
17

21

25

30

The image displays a musical score for the piece "ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (2)". The score is written in a single system with a treble clef and a 3/4 time signature. The tempo is marked as $\text{♩} = 160$. The score consists of eight staves of music, each starting with a measure number: 5, 8, 13, 17, 21, 25, and 30. The music features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are several trills (tr) and grace notes (b) throughout the piece. The score is presented in a clean, black-and-white format.

65.ZABUL- SEGÂH DERÂMEDİ (3)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04 – 2022 saat 20.25

♩ = 80

4

7

10

13

16

19

22

66. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ ⁸⁷ (4)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 4.11 – 2021 saat 08:59

The image displays a musical score for the piece "ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (4)". The score is written in a single system with a treble clef and a 2/4 time signature. The tempo is marked as quarter note = 70. The key signature has one flat (B-flat). The score consists of eight staves of music, with measure numbers 1, 5, 8, 11, 14, 17, 20, and 23 indicated at the beginning of each staff. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some measures containing triplets. There are two trills marked with a 'tr' and a flat symbol. The piece concludes with a double bar line and repeat dots.

⁸⁷<https://www.youtube.com/watch?v=2aVBhLMP4Yc> saat: 44.16 – 45.49

Fine

67. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ⁸⁸ (5)

Mus: Feramez Germrudi

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 21.11-2021 saat 18.09

The image displays a musical score for the piece "ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (5)". The score is written in a single system of a grand staff (treble clef) and is divided into seven staves, each containing a line of music. The tempo is marked as $\text{♩} = 95$. The key signature is one flat (B-flat). The score includes various musical notations such as notes, rests, and ornaments (trills). The first staff starts with a treble clef and a common time signature. The second staff begins with a measure rest. The third staff has a measure rest followed by a trill ornament. The fourth staff has a measure rest followed by a trill ornament. The fifth staff has a measure rest followed by a trill ornament. The sixth staff has a measure rest followed by a trill ornament. The seventh staff has a measure rest followed by a trill ornament. The score concludes with a double bar line.

⁸⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=c-WxfOM1RgU> saat: 5.28 – 8.21

68. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (6)

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04-2023 saat 11.00

♩ = 120

The musical score is written in a single system with seven staves. The first staff begins with a treble clef, a common time signature, and a tempo marking of ♩ = 120. The key signature is one flat (B-flat). The score consists of seven staves of music. The first staff has a measure with a fermata over a B-flat note. The second staff starts with a measure number '3' and contains a series of eighth and sixteenth notes with various ornaments. The third staff starts with a measure number '5' and continues the melodic line. The fourth staff starts with a measure number '7' and includes a repeat sign and a 'Fine' marking. The fifth staff starts with a measure number '10' and ends with a double bar line. The sixth staff starts with a measure number '13' and includes a triplet of eighth notes. The seventh staff starts with a measure number '15' and ends with a double bar line and a fermata over the final note.

3

5

7

Fine

10

13

15

69. ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ⁸⁹ (7)

Mus: Aydın Mehraliyev

Musical score for ZABUL-SEGÂH DERÂMEDİ (7) by Aydın Mehraliyev. The score is written in 2/4 time with a tempo of 100. It consists of six staves of music. The first staff starts with a tempo marking of 100 and a key signature of one flat. The second staff has a measure rest of 4. The third staff has a measure rest of 7. The fourth staff has a measure rest of 10. The fifth staff has a measure rest of 13. The sixth staff has a measure rest of 16. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings like "rit." and "Fine".

⁸⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=c-WxfOM1RgU> saat: 5.28 – 8.21

70. ZABUL-SEGÂH RENGİ (1)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04-2022 saat 12:20

The musical score is written in 7/4 time with a tempo of 60. It consists of six staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a tempo marking of $\text{♩} = 60$. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some measures containing triplets. The second staff starts at measure 4. The third staff starts at measure 7. The fourth staff starts at measure 10. The fifth staff starts at measure 13. The sixth staff starts at measure 15 and ends with a double bar line. The word "rit." is written below the first measure of the sixth staff, and "Fine" is written below the final measure.

71. ZABUL-SEGÂH RENGİ (2)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04-2022 saat 12:20

$\text{♩} = 75$

4

8

11

15

18

Fine

72. ZABUL-SEGÂH RENGİ (3)

Mus: Aydın Mehraliyev

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 30.04-2022 saat 09:30

The musical score is written in a single system with eight staves. The tempo is marked as quarter note = 180. The key signature has one flat (B-flat). The score includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and half notes, along with trills (tr) and grace notes (b). The piece concludes with a double bar line and the word "Fine".

4

7

11

15

18 2.

21

23

26

Fine

73. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹⁰ (4)

Reşad İbrahimov'un icrasından
Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 28.10 – 2021 saat 18:34

♩ = 70

4

7

10

13

16

19

⁹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=0DVUqUoQOd8> saat: 1.00.41- 1.02.17

74. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹¹ (5 a)

1.varyant

DİRİNGİ

Mus: Mirza Sadık Esadoğlu

Tar sanatçısı Behram Mansurov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 23. 01 - 2020 saat 12:45

♩ = 340

5

9

14

17

21

Fine

⁹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

75. ZABUL SEGÂH RENGİ⁹² (5 b)

2. .varyant

DİRİNGİ

Mus: Mirza Sadık Esadoğlu

Tar sanatçısı Behram Mansurov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 20. 05 - 2020 saat 04:47

320 *tr*

5

8 *tr*

12 *tr*

15 *b tr tr tr*

19 *b tr tr*

Fine

⁹² <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

76. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹³ (5 c)

3. varyant

DİRİNGİ

Mus: Mirza Sadık Esadoğlu

Tar sanatçısı Behram Mansurov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 20. 05 - 2020 saat 05:00

300 *tr*

5 *tr*

9 *tr*

12 1. *tr* 2. *tr*

Fine

⁹³ <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

77. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹⁴ (6)

DİRİNGİ

Mus: Kurban Primov

Tar sanatçısı Behram Mansurov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 23. 01 - 2020 saat 15:46

$\text{♩} = 350$

4

8

11

14

16

20

24

Fine

⁹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

78. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹⁵ (7)

MAYEYİ-SEGÂH

♩ = 150

5

8

13

16

20

23

⁹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

Fine

79. ZABUL-SEGÂH RENGİ⁹⁶ (8 a)

1.varyant

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 16.08-2009 saat 00.10

$\text{♩} = 360$
 6
 10
 15
 21
 1.
 2.
 Fine

⁹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=JFhyMpJ2dN4> saat: 4.11 – 5.14

81. ZABUL-SEGÂH RENGİ (9 a)

1. varyant

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 29.04-2022 saat 18.26

♩ = 70

4

6

9

11

13

15

Fine

82. ZABUL-SEGÂH RENGİ (9 b)

2. varyant

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 29.04-2022 saat 18.26

♩ = 70

4

6

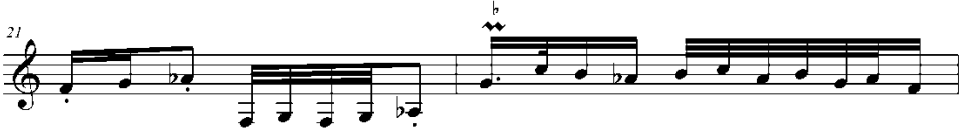
9

11

13

15

1.

Fine

83. ZABUL- SEGÂH RENGİ (10)

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 1.05-2022 saat 00.05

$\text{♩} = 300$

4

7

12

19

24

27

1.

2.

Fine

84. ZİL ZABUL-SEGÂH RENGİ ⁹⁷ (11)

Mus: Ahsen Dadaşov

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 4.11 – 2021 saat 10:58

$\text{♩} = 240$

5

9

13

17

21

25

Fine

⁹⁷<https://www.youtube.com/watch?v=xC2MmUKuGoo&t=3480s> saat: 1.52.06 – 1.37.10

V FASIL

ŞİKESTEYİ-FARS, “HOCESTE” RENKLERİ

85. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ⁹⁸ (1)

DİRİNGİ

Behram Mansurov'un icrasından

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 23.10 – 2021 saat 20:05

♩ = 360

5

9

13

17

Fine

⁹⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=wsL9gIzvw3Q> saat 16.12 - 17.01

86. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ (2 a)

*I varyant***DİRİNGİ**

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 9. 10 - 2021 saat 19:08

$\text{♩} = 190$

4

7

10

13

16

19

22

25

28

1. 2.

Fine

87. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ (2 b)

2. varyant

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 26.11 – 2008 saat 22:24

♩ = 240

7

7

10

Fine

88. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ (2 c)

3. varyant

DİRİNGİ

Tar sanatçısı Behram Mansurov'un repertuarından
Notaya aktaran: İlgar Cemil. 20. 05 - 2020 saat 07:17

$\text{♩} = 240$

3

6

9

12

15

18

21

1. 2.

Fine

89. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ (3 a)

1. varyant

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 5.11 – 2021 saat 16:20

$\text{♩} = 290$

4

7

11

14

17

20

Fine

90. ŞİKESTEYİ-FARS RENGİ (3 b)

2. varyant

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 2.08 – 2021 saat 13:47

Allegro $\text{♩} = 240$

5

8

12

15

18

22

25

28

Fine

91. ŞİKESTEYİ - FARS RENGİ (4)

♩ = 150

5

9

13

17

21

Fine

92. ŞİKESTEYİ - FARS RENGİ (5)

*MİHEYİ*⁹⁹
DİRİNGİ

Mus: Ali Kerimov

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 3. 09 - 2019 saat 08:15

♩ = 240

4

7

10

13

15

17

1. 2.

Fine

⁹⁹ “Şikesteyi-Fars Rengi (5)”, Arzu Guliyeva ve Malik Guliyev’in 2011 yılında “MBM” matbaası tarafından Bakü’de yayınlattıkları “Azerbaycan Halk Raks Musikisi” kitabının 49. sayfasında “Miheyi” dansı ismi ile geçer. Bkz: “Şifahi Eneli Azerbaycan Musikisi”, 2. (rakslar), “Folklor Enstitüsü”, Bakü – 2019, S. 5. Nota örneği № 64, S. 70

93. ŞİKESTEYİ – FARS RENGİ¹⁰⁰ (6)

DİRİNĞİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 20. 05 - 2020 saat 06:33

♩ = 320

4

7

10

14

Fine

¹⁰⁰ “Şikesteyi – Fars rengi (6)” isimli diringi diğer bir kaynakta “Şikesteyi – Fars rengi № 6” diringi olarak notaya aktarılmıştır. Bkz: İmamverdiyev İ. “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.537

94. ŞİKESTEYİ – FARS RENGİ¹⁰¹ (7)

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 25. 04 - 2022 saat 07:40

$\text{♩} = 335$

4

7

10

13

16

20

24

Fine

¹⁰¹ “Şikeste” – Fars rengi (7)” isimli diringi diğer bir kaynaktan “Şikeste” – Fars rengi № 6” diringi olarak notaya aktarılmıştır. Bkz: İmamverdiyev İ. “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.537

95. ŞİKESTEYİ – FARS RENGİ (8 a)

1. varyant

$\text{♩} = 380$

4

7

11

15

19

23

27

31

34

96. ŞİKESTEYİ – FARS RENGİ (8 b)

2. varyant

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 24. 11 - 2008 saat 08:42

♩ = 380

4

7

11

15

19

23

27

31

35

97. ŞİKESTEYİ - FARS RENGİ (9)

DİRİNGİ

Mus: Vamik Memmedaliyev

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 2.08– 2021 saat 13:47

♩ Allegro ♩ = 280

98. ŞİKESTEYİ - FARS RENGİ (10)

“Nermini Raksı”

Mus: Vamik Memmedaliyev

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 4.08– 2021 saat 18:59

Allegro $\text{♩} = 300$

5

9

13

17

21

25

29

tr

tr

tr

Fine

99. “HOCESTE” RENGİ¹⁰² (1)

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar İmamverdi: 22.04 – 2022 saat 09:09

$\text{♩} = 280$

5

9

13

18

22

27

Fine

¹⁰² Not: “Şikesteyi-Fars” isimli muğam bölümü “Hoceste” ismi ile de icra olunur. Tar üstadı Behram Bansurov genellikle “Şikesteyi –Fars” muğam bölümünün “Hoceste” ismi ile çalardı. <https://www.youtube.com/watch?v=TNKgSmID51M> saat: 2.48-3.35

Fine

101. “HOCESTE” RENGİ¹⁰³ (2 b)

2. varyant

DİRİNGİ

Behram Mansurov'un repertuarından

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 12:09 / Kadir gecesi

$\text{♩} = 300$

5

9

13

17

21

25

28

¹⁰³ Bkz: İmamverdiyev İ. “Segâh rengi № 1 a (Hoceste)”, “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.483 -484

32

36

41

45

49

53

57

61

65

69

72

Fine

The musical score is written in a single system with ten staves. The notation includes various rhythmic values, accidentals (sharps, flats, naturals), and trills (tr). The piece concludes with the word 'Fine'.

102. “HOCESTE” RENGİ¹⁰⁴ (2 c)

3. varyant

DİRİNGİ

Notaya aktaran: İlgar Cemil. 19. 05 - 2020 saat 14:49 / Kadir gecesi

♩ = 350

5

9

12

15

18

Fine

¹⁰⁴ Bkz: İmamverdiyev İ. “Segâh rengi № 1 b (Hoceste)”, “Azerbaycan Muğam İncileri” (Derâmedler, renkler, diringiler), “Nafta-Press”, Bakü – 2010, S.485

PROF. DR. İLGAR CEMİLOĞLU İMAMVERDİYEV

İlgar Cemil oğlu İMAMVERDİYEV 23 Eylül 1956 yılında Azerbaycan'ın Gence şehrinde doğdu. Fikret Amirov adına 1 sayılı Çocuk Müzik Okulu'nu (1967-1972), Kanber Hüseyinli adına Orta İhtisas Müzik Lisesini (1972-1976) ve Üzeyir Hacıbeyli adına Bakü Müzik Akademisi'ni (1976-1981 yıllarında tar alanında) **başarı diplomaları** ile bitirdi. 1985 yılında Öğrenci ve Gençlerin 12. Dünya festivalinin (Moskova) diplomasını, 1986 yılında Orta Asya ve Trans Kafkasya cumhuriyetleri arasında Doğu Aletleri üzere Bakü'de düzenlenen Üzeyir Hacıbeyli adına 1. Uluslararası yarışmada birincilik diplomasını kazandı. Trans Kafkasya, Orta Asya ve Türkiye'de düzenlenen halk müziği ve folkloru üzere birçok uluslararası kongrelere katılmış, yüzden fazla bilimsel makaleleri farklı hakemli dergilerde yayımlanmıştır. 1994 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Referans Kurumundan sanatşinaslık adayı diplomasını (*EN № 0308, 2 Kasım 1994 yıl tarihli Protokol № 54.*), 2009 yılında sanatşinaslık doktoru diplomasını (*ED № 01109, 8 Mayıs 2009 yıl tarihli Protokol № 8 –R*), ilmi unvanını aldı. 1981 yılından 2000 yılına kadar Bakü Müzik Akademisi Halk Çalgı Aletleri bölümünde, 2000 – 2006 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde doçent olarak görev yaptı. 2007 yılından itibaren Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı'nda doçent, 2009 yılından itibaren de aynı üniversitede profesör olarak çalışmaktadır. Kapsamlı çalışmalarından dolayı 2015 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Referans Kurumundan 2. Profesörlük Diplomasını (*PR № 01432, 17 Nisan 2015 tarihli Protokol № 07 R*) almaya hak kazanan İlgar İmamverdiyev 50'den fazla teşekkür belgesi, plaket ve birçok ödüller almıştır:

1. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Motif Vakfı işbirliğinde düzenlenen 21. Motif Halk Bilim Ödülleri değerlendirmeleri Ödül Tespit Komisyonu tarafından yapılmış "Halk Müziği Hizmet Ödülü". 12 Aralık 2015

2. "Avrupa Yayın Basın Evi"nin "En İyi Vatansever Araştırmacı Bilim Adamı" Altın Madalyası. (AZ-№ 8032200126) Bakü - 2016.

3. "İksad Yayınevi"nin "Onur ödülü" 2018, 2020

Bu yıllarda İlgar Cemiloğlu, "Ansambl için piyesler mecmuası" (1997), "Azerbaycan âşık icracılığı sanatının karakteristik özellikleri" (2004), "Azerbaycan'ın 20 saz havası" adlı I, II (2005) ve III (2006), "Azerbaycan'ın 193 40 saz havası" (2006), "Piyano eşlikli saz eserleri" (2006), "Piyano eşlikli tar eserleri" 1., 2. cilt (2006), hem de "İran Türklerinde âşık düğün törenleri" (2006), iki ciltten oluşan "Azerbaycan dans havaları" (2007), üç ciltten oluşan "Azerbaycan muğam (*uzun havalar*) renkleri ve derâmedleri"

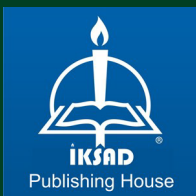
(2007, 2009), "Azerbaycan ve İran Türkleri'nin âşık-ıcracılık sanatının karşılıklı ilişkileri" 1. neşir (2007), 2. neşir (2008), "Âşık Mikail Azafli'nın saz havaları" (2008), altı ciltten oluşan "Azerbaycan halk türküleri" (2007, 2008, 2009), "Azerbaycan muğam (*uzun hava*) incileri (*mücevherleri*)" (2010), "Komik hikâyeler ve gülmeceleler" (2010), "Miskin Abdal ocağının el sanatkârları" (2011), "Şirvan âşıklarının saz havaları" (2011), "İran Azerbaycan âşıklarının 40 saz havası (2012), "Köroğlu havaları" (2012), "Saz havaları antolojisi" (2013), "Azerbaycan enstrümantal halk müziği örnekleri" (2014), "Vahit Alioğlunun şiirlerine bestelenmiş müzikler" (2015), "Miskin Abdal elinin saz-söz üstatları" 1. baskı (2016), 2. baskı (2017), "Dede Şemşir ıcracılığı sanatında ananevi saz havaları" (2017), "Azerbaycan musikisinde Bahar mevsusu (*konusu*) ve Nevruz motiflerinin izleri" (2018), "Bir millet, iki devlet, Azerbaycan - Türkiye" (2018), "Azerbaycan müzik kültüründe bayatılar - mâniler" (2019), "Yaşıyorsun yüreğimde" (2020), aynı zamanda Ali İmamverdi ile ortak "Azerbaycan raks havaları atlası" 1. cilt "Kaytağı" (2020), "Azerbaycan raks havaları atlası" 2. cilt "Yallılar" (2020), "Azerbaycan raks havaları atlası" 3. cilt "Diringi" (2020), "Azerbaycan raks havaları atlası" 4. cilt "Kadim Rakslar" (2020), "Azerbaycan raks havaları atlası" 5. cilt "Çağdaş Dönem Raksları" (1. Bölüm) (2020), "Azerbaycan raks havaları atlası" 6. cilt, "Çağdaş Dönem Raksları" (2. Bölüm), "Avtandl İsrafilov'un 26 raks havaları" (2021), "Azerbaycan âşık ıcracılığı sanatı" (2021), "Yüreğimin nağmeleri" (2021), "Âşık Alesker 200, Âşık Alesker'in poetik ve müzik dünyası", "Piyano eşlikli enstrümantal tar eserleri" (2021), Firuze İmamverdi ile birlikte yazdığı "İran Türklerinde Âşık Düğün Törenleri" (2021), Ali İmamverdi ile birlikte yazdığı "Enstrümantal Tar Eserleri" (*derâmedler, renkler, diringiler*) (2021), "Şüşter Derâmedleri ve Renkleri" (2021), "Şur Derâmedleri ve Renkleri" (2022), "Kürdü-Şehnaz, Dilkeş, Rahab, Neva Derâmedleri ve Renkleri" (2022), "Hümayun, Bayati – Kürd Derâmedleri ve Renkleri" (2022), "Rast Derâmedleri ve Renkleri" (2022), "Muğam Derâmedleri ve Renkleri" (*Mahur-Hindi, Orta-Mahur, Bayati-Gacar, Gatar, Dügâh, Bayati-Türk, Zemin – Hara, Çoban - Bayati*) (2022), "Bayati-Şiraz Derâmedleri ve Renkleri" (2022), isimli altmışıncı kitabı yayımlanarak, 54 adet "Klasik saz havaları" (2015) isimli CD albümü Azerbaycan müzik camiasının beğenisine sunuldu.

Prof. Dr. İlgar İmamverdiyev farklı yıllarda **Rusya** (*Moskova, St. Petersburg*), **Kazakistan** (*Alma - ata*), **Özbekistan** (*Taşkent, Semerkant*), **İtalya** (*Roma, Napoli, Kapri*), **İran** (*Tebriz, Urmiya*), **Irak** (*Bağdat, Babil*), **Türkiye** (*Ankara, Erzurum, Ağrı, Iğdır, Kars, Bayburt, Amasya, Osmaniye, Şanlı Urfa, Akçaabat, İstanbul, Bursa, İzmir, Ayvalık, Eskişehir, Kırşehir, Nevşehir, Gaziantep, Adıyaman*) vs. birçok ülkelerde çok sayıda konserlere katıldı. Aynı zamanda Azerbaycan ve Türkiye televizyonlarında: "AzTV1", "İctimai TV", "TRT

İnt”, “TRT Gap”, “25. kanal” da tar ve saz aleti ile farklı konserlerde yer aldı. “Kaçak Nabi”, “Papak”, “Bey’in Oğurlanması” (*Damadın çalınması*), “Doğma Sahiller” filmlerinin ve “Sekreğin destanı” (*Korkut-Ata hikâyesi*) çizgi film müziğini tar, Azeri âşık sazı, bağlama ve ud enstrümanları ile seslendirdi.

Prof. Dr. İlgar İmamverdiyev **Gürcistan** (*Tiflis 1981*), **Özbekistan** (*Taşkent 1988, 1989*), **Kazakistan** (*Alma-ata 1991*), **Moldova** (*Komrat - Gagavuzya 2017*), **KKTC** (*Lefkoşa 2019*), ve **Türkiye’de** (*Ankara 2002, 2007, 2012, Kocaeli 2007, Urfa 2015, Edirne 2016, Niğde 2017, İstanbul 2012, 2017, Nevşehir 2017, 2018, Iğdır 2017, Sivas 2017, Diyarbakır 2017, Antalya 2018, Afyon 2018, Ardahan 2019, Eskişehir 2019, Gaziantep 2019, 2021, Muğla 2021, İzmir 2022*), düzenlenen farklı törenlerde folklor ve halk müziği alanında uluslararası kongrelerde, sempozyumlarda, bilimsel zirvelerde akademik makaleleri ve icralarıyla yer almıştır.

Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi, Cerrahi Tıp Bilimleri Bölümü öğretim üyesi, Uroloji Uzmanı Sayın Prof. Dr. İlker Seçkiner Beyefendi’ye ithaf ettiğimiz “**Segâh Derâmedleri ve Renkleri**” isimli, kitap Ali İmamverdi’nin **on yedinci**, Prof. Dr. İlgar Cemiloğlu İmamverdiyev’in Türkiye ve Azerbaycan müzik kültürüne katkıda bulunduğu **altmış birinci** eseridir.

ISBN: 978-625-8377-95-8